

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI**

Fakulta právnická

Diplomová práce

Jan Pluhař

Plzeň 2013

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI**

Fakulta právnická

Katedra obchodního práva

Studijní program: Magisterské studium

Obor: Právo a právní věda

Diplomová práce

POJEM DRUŽSTVA

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Tomáš Dvořák, Ph.D.**

Katedra obchodního práva

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým“

V Plzni dne:

Podpis diplomanta

Osnova

Předmluva	I
Seznam použitých zkratk	II
Úvod	1
1. Vznik družstva	1
1.1. Založení družstva.....	3
1.2. Ustavující členská schůze.....	7
1.3. Stanovy.....	11
2. Orgány družstva	14
2.1. Členská schůze.....	15
2.2. Představenstvo.....	19
2.3. Kontrolní komise.....	22
2.4. Orgány malého družstva.....	23
3. Členství v družstvu	24
3.1. Vznik členství.....	25
3.2. Práva a povinnosti členů.....	29
3.3. Zánik členství.....	30
4. Podíl	36
4.1. Majetek družstva.....	38
4.2. Majetková účast člena.....	40
5. Zánik družstva	44
5.1. Zánik družstva s likvidací.....	44
5.2. Zánik družstva bez likvidace.....	52
5.2.1. Fúze.....	52
5.2.2. Rozdělení družstva.....	56
6. Porovnání družstva s v. o. s.	59
7. Porovnání družstva s komanditní společností	60
8. Porovnání družstva s a. s.	61
9. Porovnání družstva s s. r. o.	63
10. Resumé	65
11. Cizojazyčné resumé	66
12. Prameny	67

Předmluva

Téma své diplomové práce jsem si zvolil z důvodu možnosti setkávat se s koncepcí družstev v běžném životě s jakýmkoliv předmětem činnosti.

Tato práce si bere za své vymežit pojem družstva, a jeho základní aspekty vzhledem k jeho činnosti a organizaci a to od samého počátku vzniku až po zrušení, přiblížit základní principy a fungování družstva, jeho konstituci, řešení některých teoretických problémů družstva a shrnout postavení družstva v kontextu obchodních společností před účinností nových kodexů.

Mělo by jít především o základní přehled právní úpravy družstva jako právnické osoby v obchodním zákoníku. Nejedná se o vyčerpávající zpracování, neboť to vzhledem k předpokládanému rozsahu a obsáhlost tématu není dost dobře možné.

Při zpracování práce jsem vycházel z textů zákonů, odborné tematické literatury, právních zásad a příslušné judikatury.

Seznam použitých zkratek

Obchz	- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ	- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
LZSP	- usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku
Zpsd	- zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Tato práce si bere za cíl přiblížit právní úpravu družstevnictví v současné pozitivní právní úpravě. Naleznete zde pojednání o základních principech družstva a jeho struktury, vymezení základních pojmů.

Družstvo má v rámci obchodního zákoníku zvláštní postavení, neboť je mu věnovaná hlava II druhé části § 221 – 260. Tady najdeme základní úpravu družstevnictví. Další právní úprava, která se družstev týká:

- zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, v. z. p. p.
- Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, v. z. p. p.
- Zákon č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech, v. z. p. p.,
- Zákon č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti, v. z. p. p.

Výčet právních ustanovení obsahuje pouze základní a z hlediska úpravy družstev nejdůležitější právní ustanovení. Nejedná se o úplný výčet zákonů, zabývajících se družstvem.

Věnování zvláštní části ve struktuře obchodního zákoníku zákonodárce umocňuje fakt, že družstvo nemusí být založeno za účelem podnikatelským. V prvopočátku mělo družstvo spíše funkci sociální a hospodářskou. „ Po roce 1989 došlo u družstev k zásadní změně jejich pojetí, kdy dostala výraznou funkci podnikatelskou.“¹ Primárním účelem nebylo založení družstva za podnikatelským účelem. T. Dvořák² prezentuje názor opačný, kdy na první místo staví založení družstva za podnikatelským účelem, a až na druhé místo založení družstva za jiným než podnikatelským účelem. Pro lepší pochopení je nutno uvést a definovat pojem družstva.

M. Tomsa³ definuje družstvo jako: „...jakékoliv sdružení osob nebo společenstev, pokud má za cíl hospodářské a sociální zlepšení postavení svých členů

¹ Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. Vydání druhé. Praha: C. H. Beck, 2004, 1 s.

² Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 10 s.

³ Faldyna, F. a kol. Obchodní právo. Praha: ASPI, 2005, 526 s.

provozováním podniku založeného na vzájemné pomoci a splňující následující družstevní zásady.“ Navíc potrhuje specifčnost družstva ve směru účelu založení. Obchodní společnosti jsou zakládány primárně za účelem dosahování zisku. Družstva ovšem nebyla primárně založena za účel dosahování zisku, ale za účelem zajišťování potřeb svých členů. Tím se zásadně liší od ostatních obchodních společností. Proč tedy zakomponoval zákonodárce družstva do systému obchodního zákoníku? Nejspíše proto, že důvodem založení družstva může být čistě podnikatelský záměr, a také proto, že družstvo se plně účastní hospodářské soutěže prostřednictvím svého předmětu činnosti. Pro bližší pochopení struktury a fungování družstva je nutno znát minimálně základní pojmy, jejichž přiblížení je uvedeno dále v mé práci.

1. Vznik družstva

Vznik družstva lze rozčlenit na fázi jeho ustanovení, založení a následného vzniku jako právnické osoby zapsáním do obchodního rejstříku.

Obecně k založení právnické osoby vyžaduje pozitivní právní úprava takové jednání, které směřuje k založení právnické osoby, stanovení názvu s označením právní formy zakládané právnické osoby, stanoví sídlo právnické osoby, předmět činnosti, statutární orgán, a které splňuje obecné náležitosti právního jednání. Celé založení právnické osoby je podmíněno písemnou formou zakladatelského jednání v podobě zakladatelské listiny nebo zakladatelské smlouvy. Zákon dále zpřísňuje požadavky na písemnou formu, respektive na podpisy zakladatelů, kdy v § 57 odst. 1 větě druhé ObchZ uvádí: „Pravost podpisů musí být úředně ověřena.“ Pokud zakládá právnickou osobu více zakladatelů, jedná se v případě zakladatelského dokumentu o zakladatelskou smlouvu, pokud je zakládána jediným zakladatelem, dokument se nazývá zakladatelská listina. Zakladatel se může nechat v procesu založení zastoupit a to na základě úředně ověřené plné moci.⁴

K dostatečnému určení sídla právnické osoby v zakladatelském dokumentu postačí název obce, přičemž zakladatelé uvádějí plnou adresu sídla do veřejného rejstříku. Pozitivní právní úprava stanoví pouze jeden požadavek na umístění sídla § 19c odst. 1 věta druhá ObchZ: „Sídlo právnické osoby nesmí být v bytě, pokud to odporuje povaze právnické osoby nebo rozsahu její činnosti.“ Nový občanský zákoník 89/2012Sb. v § 136 odst. 1 věta druhá již upravuje tuto podmínku: „Nenaruší-li to klid a pořádek v domě, může být sídlo i v bytě.“ Nový občanský zákoník vymezuje podmínku sídla v bytě jako ochranu ostatních uživatelů bytových jednotek příslušného domu, ponechává větší prostor pro volbu sídla právnické osoby a poněkud se odklání od myšlenky účelnosti, kterou nese pozitivní úprava, a staví do popředí ochranu sousedských práv. K otázce určení sídla zaujal Vrchní soud v Praze dne 20. dubna 2001 stanovisko⁵: „Sídlo právnické osoby musí být natolik určité, aby bylo možné zcela jednoznačně určení místa, jež je adresou sídla představováno. Jestliže má určitá budova více vchodů a tudíž jí bylo přiděleno více popisných čísel, musí být jednoznačné, ve kterém vchodě, tedy v jakém čísle popisném je sídlo právnické osoby.“

⁴ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 57 odst. 2

⁵ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 20. dubna 2001, Sp. zn. 7 Cmo 956/2000

Pro stanovení názvu právnické osoby je výchozím ustanovením § 10 odst. 1 věta první a druhá ObchZ: „Firma nesmí být zaměnitelná s firmou jiného podnikatele a nesmí působit klamavě. K odlišení firmy nestačí rozdílný dodatek označující právní formu.“ Součástí názvu právnické osoby musí být obligatorně též označení právní formy.

1. 1. Založení družstva

Pro založení družstva je nadále zapotřebí, aby projevilo zájem a úmysl založit družstvo alespoň 5 fyzických osob nebo 2 právnické osoby. Zakladateli mohou být pouze osoby s plnou způsobilostí k právním úkonům.

Samotnému založení družstva předchází ještě tzv. přípravná fáze, ve které zakladatelé připravují koncept stanov, vyzvou potencionální členy družstva, nejčastěji veřejným oznámením, k podání přihlášky, zhotoví přihlášky do družstva, zajišťují předběžný souhlas osob pro zvolení do orgánů družstva, zajišťují účast notáře na ustavující členské schůzi a určují svolatele ustavující členské schůze. Pozitivní právní úprava nestanovuje konkrétní požadavky na přihlášku za člena při zakládání družstva, ale vzhledem k ustanovení § 227 odst. 2 písm.b ObchZ: „za trvání družstva přijetím za člena na základě písemné členské přihlášky,“ lze dovést písemnou formu přihlášky za člena. Obecně by měla splňovat přihláška obecné náležitosti právního úkonu.⁶Jiné požadavky na formu a strukturu přihlášky nejsou zákonem upraveny, ale vzhledem k praktickému řešení situace je vhodné stanovit lhůtu pro podání přihlášky při procesu zakládání družstva. Pokud by ta nebyla stanovena, lze vycházet z ustanovení § 224 odst. 3 věty první ObchZ: „Na ustavující schůzi družstva jsou oprávněny hlasovat osoby, které podaly přihlášku do družstva.“ Dle toho ustanovení by se mezním termínem pro podání členské přihlášky v procesu založení družstva stal okamžik zahájení členské schůze.

Vhodné je také zamyslet se nad návrhem stanov budoucího družstva v souvislosti s podáním přihlášky. Z hlediska délky trvání ustavující členské schůze a již tak nabitým programem je vhodné, aby zakladatelé seznámili budoucí členy družstva se stanovami již před konáním ustavující členské schůze. Je zapotřebí reflektovat budoucí členskou základnu, aby nedošlo k diskriminaci některých potencionálních

⁶ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 37 odst. 1

členů při zveřejnění pouze prostřednictvím internetových stránek. Vhodné je využití několika způsobů, přičemž každý člen musí mít možnost seznámení se stanovami všemi užitými způsoby zveřejnění stanov.

Nutno ještě uvést, že v procesu založení družstva nelze hovořit o členské přihlášce v pravém slova smyslu, neboť členství k družstvu vzniká nejdříve dnem vzniku družstva samotného, takže v této fázi se spíše jedná o uchazeče o členství v družstvu.

Po zajištění všech potřebných podkladů pro ustavující členskou schůzi, obehle svolatel všechny, kteří dosud podali žádost o členství v budoucím družstvu. Před zahájením svolatel zjistí členy a zkontroluje, zdali přihlášení členové mají plnou způsobilost k právním úkonům, v případě fyzických osob, nebo nemají-li zákaz stát se členem družstva na základě zákona v případě právnických osob. Zákon však uvádí výjimku z požadavku plné právní způsobilosti v ustanovení § 227 odst. 1 věta druhá ObchZ: „Jeli členství v družstvu podmíněno pracovním vztahem k družstvu, může se členem stát fyzická osoba, která skončila povinnou školní docházkou a dosáhla 15 let svého věku.“ T. Dvořák⁷ uvádí ještě jednu výjimku: „A druhou výjimkou je případ, kdy se členem družstva stala osoba na základě dědictví.“

Požadavky na usnášení se schopnost není pozitivním právem upravena. T. Dvořák⁸ uvádí nejmenší možný počet budoucích členů, jako podmínku usnášení se schopnosti ustavující členské schůze, 3, jakožto minimální počet nadpoloviční většiny. V případě úmyslu založení družstva pouze dvěma právnickými osobami, je ustavující členská schůze usnášeníschopná v plném počtu uchazečů o členství v budoucím družstvu. Hlasování na ustavující členské schůzi se řídí dle ustanovení § 224 odst. 4 ObchZ.

Pokud ustavující členská schůze není usnášení schopná pro nedostatečný počet přítomných budoucích členů, nic nebrání konání nové ustavující členské schůze. Co se týče termínu nové ustavující členské schůze, nelze aplikovat ustanovení § 239 odst. 8 ObchZ, neboť dané ustanovení hovoří o svolání členské schůze představenstvem, které v této chvíli ještě neexistuje, neboť nedošlo ani k jeho zvolení, natož vniku družstva samotného. Z toho plyne, že nový termín bude stanoven bez zbytečných průtahů.

Další otázkou je jak naložit s členskou přihláškou podanou v období po termínu konání ustavující valné hromady a před vznikem družstva za předpokladu, že jsou

⁷ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 45 s.

⁸ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 52 s

splněny všechny ostatní zákonné podmínky. V této fázi je družstvo, založeno, ale nemá ještě právní subjektivitu, neboť tu získává až vznikem, tj. zapsáním do obchodního rejstříku u příslušného krajského soudu. Členství v družstvu může vzniknout pouze v souladu s ustanovením § 227 odst. 2 ObchZ, které je kogentní, a kde je uvedeno: „ Po splnění podmínek vyplývajících ze zákona a stanov vzniká členství:

- a) při založení družstva dnem vzniku družstva,
- b) za trvání družstva přijetím za člena na základě písemné členské přihlášky,
- c) převodem členství, nebo
- d) jiným způsobem stanoveným zákonem.“

Písmeno a) a c) můžeme vyloučit, neboť v našem případě je již družstvo založeno a členství vzniká nejdříve současně se vznikem družstva. Písmeno d) lze také vyloučit, neboť zákon uvádí jako další možnosti jak uvádí Prof. JUDr. Jan Dědič a kol.⁹: „ Pokud jde o vznik členství podle písm. d), tj. „ jiným způsobem stanoveným zákonem“, lze uvést např. vznik členství přechodem členských práv a povinností na právnickou osobu, která je nástupcem zaniklé právnické osoby – dosavadního člena družstva (viz § 232 odst. 4 ObchZ), dále vznik členství v bytovém družstvu děděním (podle § 706 odst. 2 a § 707 odst. 2 ObčZ).“ I tady se hovoří o již vzniklém členství, které nemůže existovat před vznikem samotného družstva a v tomto případě by nemusela být podávána přihláška dle ustanovení § 232 odst. 4 věta druhá, ObchZ, které uvádí: „ Má-li právnická osoba právního nástupce, vstupuje nástupce do všech dosavadních jejích členských práv a povinností.“ V našem případě není ještě co likvidovat, neboť družstvo zatím nevzniklo. Takže jedinou možností zůstává vznik členství podle písmena b). Souhlas k přijetí může dát statutární orgán, který zatím nevznikl. Z výše uvedeného vyplývá, že o přihlášce podané ve zmíněném období bude rozhodováno až po vzniku družstva. Druhá otázka, která s tím souvisí, je možnost zpět vzetí přihlášky za člena družstva uchazečem o členství, neboť v tomto případě v době podání přihlášky nemá možnost seznámit se zněním stanov, pokud mu to neumožní zakladatelé. K výše uvedenému je nutno ještě uvést, že existují ještě další podmínky vzniku členství, např. zaplacení členského vkladu či vstupního podílu jak uvádí § 227 odst. 4 ObchZ, plná právní způsobilost nejde-li o členství v družstvu, jehož je podmínkou pracovní vztah k družstvu.

⁹ Prof. JUDr. Jan Dědič a kol, Obchodní zákoník, Komentář, Díl IV., 1. vydání, Praha: Polygon, 2002, 3151 s.

1. 2. Ustavující členská schůze

Prvním bodem na programu ustavující členské schůze po jejím zahájení je volba předsedy budoucího představenstva. Do jeho zvolení řídí ustavující členskou schůzi svolatel. Po zvolení předseda převezme řízení ustavující členské schůze a navrhne výši základního zapísovaného kapitálu, která musí být v zákonem stanovené minimální výši 50 000 Kč, znění stanov, zbývajících členů představenstva, členy kontrolní komise a člena představenstva, který bude přijímat plnění základních členských vkladů. O přijetí návrhů se rozhoduje většinou přítomných. Zde je zapotřebí zmínit významné právo uchazeče o členství v budoucím družstvu jak uvádí dikce zákona § 224 odst. 4 věta druhá ObchZ: „Uchazeč o členství může vzít svou přihlášku zpět ihned po hlasování o stanovách, jestliže hlasoval proti jejich přijetí.“ V souvislosti se zpět vzetí žádosti o členství v budoucím družstvu zmínil M. Pekárek otázku určení, kdo skutečně hlasoval proti přijetí při tajném hlasování.¹⁰ V případě, že by tak neučinil, stává se členem družstva i přesto, že hlasoval proti schválenému znění stanov. Člen, který tak neučinil, by mohl z družstva vystoupit způsobem určeným § 231 odst. 1 ObchZ: „Členství zaniká písemnou dohodou, vystoupením, vyloučením, prohlášením konkursu na majetek člena, zamítnutím insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku člena, pravomocným nařízením výkonu rozhodnutí postižením členských práv a povinností, vydáním exekučního příkazu k postižení členských práv a povinností po právní moci usnesení o nařízení exekuce nebo zánikem družstva.“ či nesplněním podmínek pro řádný vznik členství – tj. zaplacením vstupního vkladu.

Zákon neupravuje způsob hlasování na ustavující členské schůzi, ale z praktického hlediska a z hlediska transparentnosti jednání se obecně doporučuje hlasování veřejné nikoli tajné, vzhledem k transparentnosti hlasování a s ohledem na využití práva na zpět vzetí přihlášky dle § 224 odst. 4 ObchZ.

O ustavující členské schůzi se sepisuje notářský zápis, který má deklaratorní charakter. Nedílnou součástí notářského zápisu je seznam členů, výše členských vkladů a schválený text stanov. Tím je družstvo založeno, avšak stále nemá právní subjektivitu. Právní subjektivitu získává až svým vznikem – zapsáním do příslušného obchodního rejstříku.

¹⁰ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol., Obchodní zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 925 s.

Od data ustavující členské schůze počínají běžet lhůty, které mají význam pro dokončení vzniku družstva. První z nich souvisí se splacením členského podílu. § 224 odst. 5 věta druhá ObchZ: „Základní členský nebo vstupní vklad musí být splacen do 15 dnů od konání ustavující schůze družstva určenému členu představenstva způsobem stanoveným členskou schůzí.“ Splacení členského vkladu je jednou z podmínek vzniku družstva a zároveň vzniku budoucího členství, která se dokládá při podání návrhu na zapsání do obchodního rejstříku u příslušného soudu. Další lhůtou, která počíná dnem založení družstva, je lhůta pro podání návrhu na zapsání družstva do obchodního rejstříku u příslušného krajského soudu jak stanoví § 62 odst. 1 ObchZ v počtu 90 dnů, není-li družstvo zakládáno k podnikatelským účelům, pak je počátkem této lhůty získání živnostenského oprávnění.

K otázce jednání za budoucí družstvo, lze uvést jen tolik – za družstvo může jednat jeho jménem prakticky kdokoliv. Jednající sice jedná jménem družstva avšak na jeho účet, z čehož plyne, že z tohoto jednání je zavázán do vzniku družstva on. Pokud takto jednalo více osob, jsou zavázáni společně a nerozdílně. Po vzniku družstva je nutno svolat orgán, který rozhodne o převzetí nebo nepřevzetí závazku z takového jednání.

V případě, že nedojde ke schválení a převzetí závazku družstvem, je osoba, která jednala, zavázaná a případně též odpovědná za škodu takto způsobenou. Pokud takto jednalo více osob, opět platí pravidlo pasivní solidarity. Zakladatelé jsou povinni poříditi seznam takových jednání na základě ustanovení § 64 odst. 2 ObchZ, aby po vzniku mohl příslušný orgán družstva rozhodnout o převzetí nebo odmítnutí závazků, učiněných po založení a současně před vznikem družstva. V případě nesplnění této povinnosti odpovídají za škodu vzniklou v souvislosti s nepořízením seznamu těchto jednání pouze zakladatelé a to společně a nerozdílně. Obecně nelze určit, který orgán družstva je oprávněn rozhodnout, která práva a povinnosti z jednání učiněných jménem družstva před jeho vznikem budou převedena na družstvo a která nikoliv. Lze vycházet z ustanovení § 243 odst. 1 ObchZ, které říká: „Představenstvo řídí činnost družstva a rozhoduje o všech záležitostech družstva, které nejsou tímto zákonem nebo stanovami vyhrazeny jinému orgánu.“ Vhodné je tedy upravit tuto otázku ve stanovách, pak by byla odpověď jednoznačná. V případě, že stanovy o této problematice mlčí, je nutné zohlednit ještě kogentní ustanovení § 239 odst. 4 ObchZ.: „Do působnosti členské schůze patří:

- a) měnit stanovy,

- b) volit a odvolávat členy představenstva a kontrolní komise,
- c) schvalovat řádnou účetní závěrku,
- d) rozhodovat o rozdělení a užití zisku, popřípadě způsob úhrady ztráty,
- e) rozhodovat o zvýšení nebo snížení zapisovaného základního kapitálu,
- f) rozhodovat o základních otázkách koncepce rozvoje družstva,
- g) rozhodovat o zrušení družstva s likvidací nebo o přeměně družstva,
- h) rozhodovat o uzavření smluv podle § 67a o jiných významných majetkových dispozicích,
- i) rozhodovat o prodeji nebo jiných majetkových dispozicích s nemovitostmi, ve kterých jsou byty, nebo s byty; takové rozhodnutí může členská schůze přijmout jen po předchozím písemném souhlasu většiny členů bytového družstva, kteří jsou nájemci v nemovitosti, které se rozhodování týká; to neplatí, jestliže družstvu vznikla povinnost převést byt nebo nebytový prostor do vlastnictví člena, který je nájemcem.“

Z výše uvedeného plyne, že pokud půjde o schvalování jednání, která nebude mít ve výslovné pravomoci členská schůze na základě zákona nebo platného znění stanov, bude o přechodu práv a povinností ze závazků vzniklých jednání jménem družstva, ale na účet třetí osoby rozhodovat představenstvo. Souhlas příslušného orgánu je nutné udělit v objektivní lhůtě 3 měsíců od vzniku družstva. Představenstvo následně informuje smluvní stranu příslušného závazku, že družstvo je těmito jednání vázáno. Pokud dojde k udělení souhlasu příslušným orgánem, je vázáno družstvo takto vzniklými závazky ex tunc jak uvádí § 64 odst. 1 věta druhá ObchZ. V případě neudělení souhlasu je zavázána pouze osoba, která takto jednala, tedy jménem družstva a na svůj účet, a odpovídá tak za případně vzniklou škodu. V případě, že takto jednalo více osob, odpovídají za škodu společně a nerozdílně.

Pro dokončení vzniku družstva je nutno podat návrh na zapsání do obchodního rejstříku. Jedinou zákonnou podmínkou, kterou je nutno splnit před podáním návrhu na zápis, je splacení alespoň poloviny základního zapisovaného kapitálu jak uvádí ustanovení § 225 odst. 1 ObchZ. Návrh lze zaslat příslušnému krajskému soudu prostřednictvím písemného podání doručeného korespondenčně nebo elektronickou formou, pokud družstvo disponuje elektronickým podpisem. Návrh družstva se podává prostřednictvím formulářů, které stanovila vyhláška č. 250/2005 Sb. § 225 odst. 2 ObchZ uvádí: „Návrh na zápis je povinno podat představenstvo. Návrh na zápis podepisují všichni členové představenstva.“ Tady zákon užívá pojmu představenstvo, který je v tomto případě

nepřesný, neboť představenstvo zatím neexistuje, vznikne až současně s družstvem. Lepé by bylo uvádět termín zakladatelé nebo členové budoucího představenstva.

K podání návrhu na zápis se připojují dokumenty uvedené v § 37 odst. 1 a 2 a § 225 odst. 3 ObchZ – doklad o zaplacení poloviny základního zapisovaného kapitálu, nestanoví-li stanovy více, než polovinu, stanovy družstva, stejnopis notářského zápisu o ustavující členské schůzi a stejnopis notářského zápisu o rozhodnutí ustavující členské schůze družstva o schválení stanov a všechny listiny deklarující údaje zapisované do obchodního rejstříku uvedené v § 35 ObchZ.

Je-li družstvo založeno k podnikatelským účelům, pak je nutno přiložit k zápisu rozhodnutí, ve kterém se vznikajícímu družstvu přiznává živnostenské oprávnění pro danou činnost a to nejpozději k datu vzniku družstva. Pokud výkon podnikatelské činnosti nebo jiné činnosti, zapsané jako činnost družstva, podle zvláštního právního předpisu mohou vykonávat pouze fyzické osoby, je nutné prokázat, že družstvo použije k výkonu takové činnosti pouze takových osob, které jsou k tomu oprávněny podle zvláštního právního předpisu. Zákon výslovně neupravuje způsob, kterým je nutno deklarovat výše uvedenou skutečnost. Rozhodující nejspíše bude prokázat vztah této osoby k družstvu a také závazek družstva, že činnost, ke které je podle zvláštního právního předpisu oprávněna pouze kvalifikovaná fyzická osoba, bude provádět výlučně pomocí této osoby. Dle mého názoru by mohlo postačit jako spolehlivý důkaz splnění podmínek členství v družstvu takové osoby a čestné prohlášení družstva, že výkon bude prováděn pouze pomocí této fyzické osoby, která je oprávněna podle zvláštního právního předpisu, nebo pomocí smlouvy s takovou osobou a opět čestného prohlášení, že činnost bude prováděna pomocí této fyzické osoby.

Dále je nutné doložit majitelský vztah k nemovitosti či prostoru, v níž je uvedeno sídlo družstva. Zákon uvádí¹¹, že postačí čestné prohlášení osoby oprávněné nakládat s nemovitostí či čestné prohlášení majitele. Další dokumenty, které lze uvést jako dostatečný důkaz o právním důvodu užívání prostor, je bezpochyby, kupní či nájemní smlouva dané nemovitosti či prostoru, v němž je umístěno sídlo družstva a též výpisem z katastru nemovitostí.

Podpisy členů budoucího představenstva musí být úředně ověřené, i případné podpisy na plné moci pro zastupování družstva u rejstříkového soudu zmocněncem ve věci podání návrhu na zápis družstva do obchodního rejstříku a řízení v něm.

¹¹ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 37 odst. 2 věta druhá

Družstvo vzniká dnem nabytí právní moci usnesení o zápisu do obchodního rejstříku příslušného krajského soudu a to na dobu neurčitou není-li ve stanovách uvedeno jinak.

1. 3. Stanovy

T. Dvořák¹² vymezuje pojem stanov: „Stanovy lze vymezit jako základní vnitřní dokument, je to „ústava družstva“ regulující a určující vztahy mezi členy družstva navzájem, jejich práva a povinnosti, vymezuje orgány družstva a jeho vnitřní organizaci, právní postavení družstva a řadu dalších podstatných zákonem určených skutečností.“ Jedná se o základní dokument, který upravuje poměry v rámci vnitřního jednání družstva i jednání družstva navenek vůči třetím osobám. Vyjadřují vůli členů uspořádat společný okruh zájmů v podobě družstva a závazek k jejich dodržování. Jedná se o smlouvu sui generis, která zavazuje pouze své členy a orgány družstva. Vůči třetím osobám má jen malý význam.

Stanovy vznikají smluvním konsenzem mezi uchazeči o členství v družstvu a zakladateli na ustavující členské schůzi. K přijetí dochází dle zákona většinou přítomných, tedy nadpoloviční většinou uchazečů, kteří se zúčastnili ustavující členské schůze. Návrh stanov zpravidla vypracovává některý ze zakladatelů popř. je zadáno jejich vypracování advokátní kanceláři či notáři, který zpravidla bude následně přítomen na ustavující členské schůzi družstva. Tím ovšem dochází k finančnímu zatížení družstva. Existuje i množství vzorových stanov pro jednotlivé typy družstev. Nic nebrání ani tomu, aby stanovy obsahovali pouze zákonem stanovené minimum náležitostí a byly později doplňovány. K otázce vypracování uvedl F. Helešic¹³: „Mám za to, že liteře zákona by bylo vyhověno, jestliže přípravný výbor zajistí vypracování návrhu stav osobami práva znalými z řad dalších uchazečů o členství v družstvu anebo zadá jeho zpracování notáři nebo advokátní kanceláři.“Rozhodnutí, jakým způsobem budou zpracovány stanovy, opět zůstává na zakladatelích. Určitou roli v tomto rozhodování bude nepochybně mít i účel založení družstva.

¹² Dvořák, T., Družstevní právo, 3. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2006, 46 s.

¹³ Helešic, F. Základy teorie evropského a českého družstevního práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 117 s.

V případě, kdy se zákonem stanovený minimální počet budoucích členů družstva pro stanovy nevysloví, vyvstává otázka pokračování, respektive mohou nastat dvě situace:

- 1) první možností je přepracování stanov na základě podnětů a opětovné hlasování o novém znění stanov,
- 2) svolání nové ustavující členské schůze.

První návrh řešení reflektuje činnost zakladatelů směřující k založení družstva, finanční stránku, neboť v případě konání nové ustavující členské schůze je zapotřebí mimo jiné opětovně zajistit účast notáře, a příslušná zákonná ustanovení (zejména § 224 odst. 5 ObchZ), která zdůrazňují primární účel konání ustavující členské schůze. Jeho využití je praktické zvláště v případě, že předmětem sporu, respektive neschválení stanov, je fakultativní náležitost a pro účely založení družstva je možnost odložení sporného ustanovení vyškrtnutím a ponecháním k dořešení na některé členské schůzi.

Druhý návrh řešení nastane, pokud se znění jako sporné ukáže, některé ustanovení stanov, které spadá do kategorie obligatorní náležitosti stanov a nebude možné sjednat nápravu „na místě“.

Zákon výslovně tuto otázku neupravuje. Přikláním se k individuálnímu posouzení jednotlivých okolností, pro které nedošlo ke schválení stanov. V případě, že by důvody jejich neschválení bylo možno odstranit ihned, nic nebrání opětovnému hlasování všech přítomných členů. V opačném případě by následovala nová ustavující členská schůze.

A pokud jde o otázku, kdo bude hlasovat o změněném návrhu stanov. Z dikce zákona vyplývá, že v případě, že uchazeč o členství v družstvu hlasoval proti přijetí stanov, může vzít svoji přihlášku zpět a pokud tak učiní, je vyloučen z dalšího hlasování na ustavující členské schůzi. Zákon¹⁴ hovoří o možnosti zpět vzetí přihlášky jako o právu nikoli jako automatickému následku v případě hlasování proti znění stanov. Je proto na zvážení uchazeče, zdali bude chtít hlasovat o pozměněném návrhu stanov, respektive zdali bude trvat na jeho budoucím členství i přes nesouhlas se zněním stanov, čili nic. Proto obecně vzato, o novém znění stanov budou hlasovat všichni oprávnění uchazeči o členství.

¹⁴ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 224 odst. 5

Obligatorní náležitosti stanov jsou obsaženy v § 226 odst. 1 ObchZ a souvisejících ustanoveních obchodního zákoníku. T. Dvořák¹⁵ uvádí jako minimální obsah stanov:

- obchodní firmu a sídlo družstva
- předmět podnikání nebo předmět činnosti družstva, popř. obojí
- vznik a zánik členství v družstvu
- práva a povinnosti členů k družstvu a práva a povinnosti družstva k členům
- výši základního členského vkladu (a také vstupního vkladu, je-li zřízen)
- způsob splácení členských vkladů
- vypořádání majetkové účasti člena při zániku členství
- vymezení působnosti představenstva a kontrolní komise, počet členů představenstva a kontrolní komise, délku jejich funkčního období, způsob ustanovování do funkcí, působnost těchto orgánů a způsob jejich svolávání a jednání; v malém družstvu délku funkčního období předsedy, popř. dalšího pověřeného člena, způsob jeho ustanovení do funkce, jeho působnost a způsob jednání
- způsob užití zisku a úhrady případné ztráty
- pravidla tvorby a užití nedělitelného fondu
- určení výše zapisovaného základního kapitálu
- způsob svolávání členské schůze a lhůty, v nichž se tak děje
- způsob ocenění nepeněžitých vkladů, pokud ovšem stanovy nepeněžitě vklady připouštějí
- u družstev, která mají méně než 5 členů a jejichž členy jsou pouze právnické osoby, způsob rozhodování a statutární orgán.

Případná další ustanovení jsou považována za fakultativní a ponechávají se na vůli zakladatelů upravit některé další otázky ve stanovách.

Co se týká platnosti stanov a z ní plynoucí i případná neplatnost J. Holejšovský¹⁶ uvádí jako předpoklady platnosti stanov:

¹⁵ Dvořák, T., Družstevní právo, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 49 s.

¹⁶ Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. Vydání druhé. Praha: C. H. Beck, 2004, 69 - 70 s.

- stanovy byly přijaty či změněny v souladu se zákonem a stanovami družstva (proces rozhodování o nich byl v souladu se zákonem a platnými stanovami),
- obsah stanov je v souladu s kogentními ustanoveními obchodního zákoníku,
- stanovy jsou v souladu s ustanoveními občanského zákoníku o právních úkonech, jakož i všemi dalšími zákony.

Změny stanov jsou ze zákona (§ 226 odst. 3 a § 239 odst. 4 písm. a ObchZ) možné pouze na základě rozhodnutí členské schůze. Jedná se výlučnou pravomoc, takže o změně stanov nemůže platně rozhodnout jiný orgán družstva. Jedinou výjimkou z této výlučné pravomoci je ustanovení § 239 odst. 7 ObchZ, kdy o změně stanov může rozhodnout shromáždění delegátů, pokud s ohledem na rozsah družstva není dost dobře možné svolat členskou schůzi.

V případě změny stanov je představenstvo povinno uvědomit o této změně rejstříkový soud ve lhůtě 30 dnů od platnosti změny. Účinnost změny nastává současně s platností, nestanoví-li usnesení členské schůze jinak. V případě, že změna stanov má za následek povinnost¹⁷ představenstva informovat o změně rejstříkový soud, respektive navrhnout takovou změnu, je tato změna účinná až okamžikem zápisu.

Uložení stanov u rejstříkového soudu má za následek právo i třetí osoby seznámit se s jejich aktuálním zněním a pořizovat si kopie či výpisy aj. práva obsažená v zákoně.¹⁸

2. Orgány družstva

Princip družstevní demokracie se odráží i na uspořádání orgánů družstva a jejich působnost tak, jak je vymezuje zákon. Obecně platí u společností existence 3 orgánů – orgánu hromadného, výkonného a kontrolního. V případě družstva se jedná o členskou schůzi, představenstvo a kontrolní komisi, pokud se nejedná o tzv. malé družstvo, v tom případě bývá vnitřní organice podrobněji upravena ve stanovách. Výše uvedené orgány, jsou orgány obligatorní. Družstvo může mít i fakultativní orgány, což jsou všechny ostatní. Zpravidla tak činí pouze v případě, že zřízení takového orgánu družstva je účelné s ohledem např. na činnost družstva. Organizace, působnost, složení a další

¹⁷ SR 12/2000 – Od 1. 7. 1996 je nutné § 226 odst. 3 ObchZ chápat povinnost představenstva uvědomit o změně stanov rejstříkový soud, pokud z ní plyne nutnost zápisu této skutečnosti do obchodního rejstříku

¹⁸ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 28

otázky je nutno upravit podrobně ve stanovách.

2. 1. Členská schůze

Jedná se o nejvyšší orgán družstva a to o orgán hromadný. Pravomoci členské schůze stanovené § 239 odst. 4 ObchZ:

- měnit stanovy,
- volit a odvolávat členy představenstva a kontrolní komise,
- schvalovat řádnou účetní závěrku,
- rozhodovat o rozdělení a užití zisku, popřípadě způsobu úhrady ztráty,
- rozhodovat o zvýšení nebo snížení zapisovaného základního kapitálu,
- rozhodovat o základních otázkách koncepce rozvoje družstva,
- rozhodovat o zrušení družstva s likvidací nebo o přeměně družstva,
- rozhodovat o uzavření smlouvy podle § 67a (*dispozice s podnikem nebo jeho částí – pozn. autora*) a o jiných významných majetkových dispozicích,
- rozhodovat o prodeji nebo jiných majetkových dispozicích s nemovitostmi, ve kterých jsou byty, nebo s byty; takové rozhodnutí může členská schůze přijmout jen po předchozím písemném souhlasu většiny členů bytového družstva, kteří jsou nájemníci v nemovitosti, které se rozhodování týká; to neplatí, jestliže družstvu vznikla povinnost převést byt nebo nebytový prostor do vlastnictví člena, který je nájemcem,

a některé další pravomoci:

- rozhodovat o prodloužení doby činnosti družstva, bylo-li družstvo zřízeno na dobu určitou (§258 ObchZ),
- rozhodnout o splacení nesplacené části členského vkladu před termínem splatnosti, pokud to povolují stanovy a vyžaduje-li to ztráta družstva (§ 223 odst. 6 ObchZ),
- rozhodovat o odvolání člena proti rozhodnutí představenstva o jeho vyloučení (§ 231 odst. 4 ObchZ),
- rozhodovat o odvolání člena proti rozhodnutí představenstva o neudělení souhlasu k převodu podílu (§ 229 odst. 1 ObchZ),

jsou výlučné a nelze je delegovat na jiný orgán družstva ani na základě stanov. Pokud by stanovy takové ustanovení obsahovali, bylo by takové ustanovení absolutně neplatné.

Členská schůze se schází ve lhůtě uvedené ve stanovách, pokud stanovy tuto otázku neupravují, pak se schází členská schůze minimálně jednou za 12 měsíců. Termín scházení členské schůze je vhodné upravit individuálně k potřebám družstva, účetní závěrce apod. Mimořádná členská schůze je svolávána mimo termíny stanovené ve stanovách či dle zákona. Mimořádná členská schůze se svolává na základě ustanovení stanov nebo zákona, pokud nastane v nich předpokládaná okolnost.

Svolání členské schůze, jak vyplývá z dikce zákona, je v kompetenci představenstva a to na základě podnětu (1/3 členů, kontrolní komise, tři delegátů, zákonná ustanovení, ustanovení ve stanovách, které zakládají povinnost svolat mimořádnou členskou schůzi) pro mimořádnou členskou schůzi nebo na základě stanov či zákona, pokud stanovy mlčí, pro řádnou členskou schůzi. Upravení způsobu uvedení ve známost termín konání členské schůze zákonodárce ponechávám družstvu, respektive stanovám. Pozvánka by měla být doučena všem členům družstva a s ohledem na možnost uplatnění členského práva a povinnosti účastnit se členské schůze a podílet se na činnosti družstva hlasování na členské schůzi a také s ohledem na sankce, které mohou stanovy obsahovat v případě neomluvené neúčasti člena na členské schůzi, ať již řádné nebo mimořádné, bych přidal přívlastek prokazatelně. Při výběru je vždy nutno zohlednit individuálně u každého družstva způsob obeslání členů pozvánku vzhledem ke složení členské základny a její velikosti. Co se týká možnosti kombinace způsobu obeslání členů, zákon mlčí, a pokud tuto otázku neupraví stanovy, patrně nic nebrání tomu, aby došlo ke kombinaci způsobů obeslání dle principu *co není zákonem zakázáno, je dovoleno* (čl. 2 odst. 3 LZPS) a pokud je to účelné vzhledem k rychlosti a finančním nákladům spojených s obesláním.

Náležitosti pozvánky nejsou výslovně upraveny, ale jak již jsem uvedl výše, měli by splňovat alespoň zákonné minimum, stanovené pro právní úkon dle § 37 odst. 1 ObchZ. T. Dvořák¹⁹ uvádí jako minimální náležitosti pozvánky následující:

- obchodní firmu družstva
- místo, den a čas zahájení zasedání členské schůze

¹⁹Dvořák, T., Družstevní právo, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 107 – 108 s.

- navrhovaný program zasedání
- údaj o tom, zda se jedná o řádné mimořádné nebo náhradní zasedání valné hromady (*pravděpodobně tím myšlena členská schůze jako sborový orgán družstva – pozn. autora*)
- osobu nebo osoby svolatele a
- informaci o tom, která záležitost v navrhovaném programu zasedání na ně byla zařazena z podnětu osob nebo orgánu uvedeného v § 239 odst. 2 ObchZ.

V případě, že nastane situace, kdy členská schůze není usnášení schopná, tj. není přítomna minimálně nadpoloviční většina členů, pamatuje zákon na svolání náhradní členské schůze, která je usnášení schopná v jakémkoliv počtu členů. Zákon uvádí, že náhradní členská schůze se musí konat nejpozději do 3. týdnů od termínu konání původní schůze s nezměněným obsahem i pořadím jednání. Pozvánky na náhradní členskou schůzi musí být odeslány nejpozději 15 dnů po termínu konání původní členské schůze avšak nejpozději deset dnů před termínem konání náhradní členské schůze.

Z výše uvedeného je patrný logický rozpor zákonných ustanovení. Není možné plně využít lhůty pro oznámení nového termínu, aniž by nedošlo k nedodržení, některé ze souvisejících lhůt. Pokud oznámí nový termín nejdříve 12. den po termínu řádné ustavující členské schůze, nelze splnit, buď lhůtu pro včasné oznámení konání nové ustavující členské schůze uchazečům o členství v družstvu, nebo lhůtu pro nový termín konání ustavující členské schůze. Možná řešení výše uvedeného rozporu jsou následující:

- 1) za předpokladu ponechání 15ti denní lhůty zakladatelům, pro stanovení nového termínu a současného ponechání 10ti denní lhůty pro včasné oznámení:
 - a) zrušení 3 týdenní lhůty pro konání nové ustavující členské schůze.
 - b) prodloužení lhůty pro konání nové ustavující členské schůze na 25 dnů.
- 2) za předpokladu ponechání 3 týdenní lhůty pro konání nové ustavující členské schůze:
 - a) zkrácení lhůty pro včasné oznámení nového termínu na 6ti denní lhůtu za současného ponechání 15ti denní lhůty pro stanovení nového termínu.
 - b) zkrácení lhůty pro stanovení nového termínu na 11ti denní lhůtu za současného ponechání 10ti denní lhůty pro včasné oznámení.

c) zrušení lhůty pro včasné oznámení za současného ponechání lhůty pro stanovení nového termínu.

d) zrušení obou souvisejících lhůt.

Pokud by zákonodárce vyšel z druhého předpokladu, přikláněl bych se k možnosti a), jelikož vypracování stanov není úkolem jednoduchým a s ohledem na to, že se jedná o základní dokument, jednu z obligatorních náležitostí pro podání žádosti o zapsání budoucího družstva do obchodního rejstříku a musí být v souladu s právním řádem, proto nepovažuji zkrácení této lhůty za rozumné. Tím odmítám možnost b). Dále je zde nepochybně argument dostatečné účasti uchazečů o členství v družstvu, tedy nadpoloviční většiny všech, aby doba pro přizpůsobení se novému termínu nebyla příliš krátká a neměla tak latentní vliv na usnášení schopnost ustavující členské schůze. Podrobněji je problematika usnášení schopnosti a nadpoloviční většiny rozebrána dále.

S tím souvisí otázka zda-ličti denní lhůta je dostatečná či nikoliv. Domnívám se, že při existenci dnešní moderní komunikační technologie, se jedná o dostatečnou lhůtu i pro větší počet uchazečů o členství, ovšem s ohledem na členskou základnu, respektive její složení, je nutno zvolit doručování takovým způsobem, aby nedocházelo k šikaně osob, kteří nemají možnost např. využívat internet, z jakýkoliv důvodů. Možnost c) a d) mi nepřijdou jako vhodná řešení z důvodu zachování určité míry právní jistoty.

V případě, že družstvo má velký počet členů, a svolání jednotné členské schůze se tím stává prakticky nemožným, uvádí zákon možnost konání tzv. dílčích schůzí, kdy o daných otázkách jedná menší skupiny členů a pro výsledek se sčítají hlasy všech přítomných. Podrobnější úpravu organizace dílčích schůzí zákon neupravuje a je proto vhodné upravit tuto otázku ve stanovách. Každá ze skupin členů, tvořící dílčí schůzi, má stejný obsah i pořadí věcí, o kterých se bude hlasovat. Zákon uvádí pouze jedinou výjimku z pravomoci těchto dílčích schůzí a to hlasování ve věci zániku družstva, to lze pouze na členské schůzi. Stanovy dále mohou určit i jiné otázky, o kterých nelze hlasovat na dílčích schůzích ale pouze na členské schůzi.

Druhou možností v případě, že má družstvo velký počet členů, hlasovat o otázkách spadajících do pravomoci členské schůze v kolegiu delegátů, jak uvádí § 239 odst. 5 ObchZ. Zákon pouze uvádí tuto možnost, ale bližší úpravu bychom v něm již marně hledali. Opět, pokud se družstvo rozhodne v rámci vnitřní organizace využít této možnosti, je vhodné ji podrobně upravit ve stanovách.

Při hlasování na členské schůzi má každý člen jeden hlas, pokud stanovy neupravují tuto otázku jinak. Pro klasické pojetí družstva se počítá s tím, že každý člen

družstva má pouze jeden hlas a to s ohledem na principy družstevnictví.

Člen se může nechat zastoupit zmocněncem (členem družstva nebo i nečlenem) v případě konání členské schůze s výjimkou konání ustavující členské schůze, pokud tuto možnost stanovy připouštějí. J. Holejšovský²⁰ upozorňuje na fakt, kterým by v případě vícečetného zastoupení, došlo k podstatnému snížení počtu členů, kteří by se účastnili členské schůze. Zmocněnec bude muset prokázat oprávnění k zastupování prostřednictvím plné moci v písemné formě. Pokud stanovy tuto otázku neupraví, nemusí být písemná plná moc úředně ověřena. Zastoupení je možné pouze v případě člena. V případě volených funkcí se jedná o osobní výkon této funkce a pak není zastoupení možné.²¹

2. 2. Představenstvo

Představeno je statutárním orgánem družstva (§ 243 odst. 2 ObchZ). Jedná se o volený orgán členskou schůzí. Zákonem není stanoven minimální počet členů představenstva. O konkrétním počtu členů představenstva se zmiňuje pouze ustanovení § 243 odst. 3 věta třetí ObchZ v souvislosti s činností představenstva, pro kterou zákon předepisuje písemnou formu: „Je-li však pro právní úkon, který činí představenstvo, předepsána písemná forma, je třeba podpisu alespoň dvou členů představenstva.“ T. Dvořák²² uvádí jako minimální počet členů představenstva 3 s ohledem na zásadu *Tres faciunt collegium*. Počet členů představenstva si vždy určí družstvo samo prostřednictvím příslušného ustanovení stanov, neb se jedná o obligatorní náležitost stanov. S ohledem na účelnost není od věci stanovovat lichý počet členů představenstva.

Představenstvo přijímá rozhodnutí hlasováním veřejným, není-li ve stanovách uvedeno jinak. Každý člen disponuje právě jedním hlasem a usnesení je přijímáno prostou většinou přítomných. Představenstvo je usnášení se schopné, pokud bylo řádně svoláno a dostavil se nadpoloviční počet všech členů. Stanovy nebo zákon mohou upravit některé otázky, k jejichž přijetí bude zapotřebí kvalifikovaná většina. Pokud se ovšem družstvo rozhodne k vyčlenění takových oblastí, je nutno blíže specifikovat ve stanovách podrobnosti o průběhu přijetí a samozřejmě okruh otázek, o kterých má být rozhodováno zvláštním postupem.

²⁰ Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. 3. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 175 s.

²¹ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. Prospektrum, 1997, 747 s.

²² Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 134 s.

V případě, že představenstvo je složeno ze sudého počtu členů a dojde-li při hlasování k rovnosti hlasů pro a proti rozhodující hlas předsedajícího, tedy předsedy, v jeho nepřítomnosti místopředsedy je-li zvolen, nebo pověřené člena představenstva.

Členové představenstva jsou voleni členskou schůzí na dobu pěti let maximálně, není-li uvedena ve stanovách doba kratší. Funkční období může být jednotné pro celé představenstvo, ale taky nemusí, jak uvádí demonstrativními příklady T. Dvořák²³. Obecně opět platí, že systém si volí družstvo samo prostřednictvím příslušných ustanovení stanov. Ze svého středu si následně zvolí členové představenstva předsedu, popř. místopředsedu, není-li tato pravomoc svěřena stanovami do působnosti členské schůze. Co se případného odvolání z funkce týká, rozhoduje o odvolání předsedy, respektive místopředsedy orgán, kterému je svěřena pravomoc zvolení do funkce.

Hlavním úkolem předsedy představenstva (v praxi běžně označovaného jako předseda družstva, což patrně plyne z jednání navenek za představenstvo – poznámka autora) je řídit zasedání představenstva a jednat navenek jménem představenstva. V době své nepřítomnosti je zastoupen místopředsedou popř. pověřenou osobou. V případě, že družstvo nedisponuje ředitelem, stará se předseda o organizaci a řízení spojené s běžnou činností družstva.

Pokud se družstvo rozhodne ustanovit ředitele, který bude zajišťovat běžnou činnost a organizaci družstva, zákon na to pamatuje. Tato funkce je zřizována představenstvem a také jím odvolávána. V teorii ovšem panují rozpory o pojmovém vymezení této funkce. První staví ředitele na úroveň orgánu družstva a pak se na něj vztahují obecné požadavky stejně jako na členy představenstva nebo členy kontrolní komise²⁴. Druhý názorový proud naopak staví ředitele jako speciální možnost řešení správy družstva spojené s běžnou činností²⁵. Vzhledem k argumentům výše uvedených autorů se kloním k druhému názoru, zejména z důvodu praktického užití, kdy se jedná zpravidla o nečlena, který vykonává činnost za úplatu a má k tomu profesní předpoklady. Ve své podstatě je ředitel stálý zástupce předsedy ve věcech organizace spojené s běžnou činností družstva. Ředitel je z výkonu své funkce odpovědný představenstvu.

Do funkce člena představenstva může být zvolena osoba s plnou právní způsobilostí, která je členem družstva, je bezúhonná, není členem kontrolní komise

²³ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 150 s.

²⁴ Pelikánová I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. díl. Praha: Linde, 1995, 706 a násl. s.

²⁵ Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. Vydání druhé. Praha: C. H. Beck, 2004, 241 s. a Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 163 s.

(platí neslučitelnost funkcí v rámci jednoho družstva – pozn. autora) a neexistuje u ní překážka provozování živnosti či překážka konkurence. Členství v představenstvu se nabývá okamžikem zvolení, není-li ve stanovách uvedeno jinak. Samotné zvolení je konsensem mezi členskou schůzí a jedním konkrétním členem družstva, neb se jedná o dobrovolný výkon funkce – zvolený musí se svým členstvím v představenstvu souhlasit. Funkce člena představenstva je vykonávána za úplatu a to bez ohledu na předmět činnosti družstva. Tím není vyloučena možnost, že se členové představenstva individuálně, nebo kolektivně vzdají svého práva na odměnu.

Působnost představenstva je dána jeho povahou. Jedná se o statutární orgán, z čehož plyne, že řídí činnost družstva a rozhoduje o všech záležitostech družstva, které nejsou zákonem nebo stanovami vyhrazeny jinému orgánu.²⁶ Vůči třetím osobám jedná jménem představenstva předseda, místopředseda či pověřená osoba. Pokud se jedná o pověření prostřednictvím plné moci, vyžaduje se písemná forma, která musí být podepsána nejméně dvěma členy představenstva.²⁷

Představenstvo se schází podle potřeby nebo na základě podnětu kontrolní komise do 10 dnů, pokud nedošlo na základě předchozí výzvy kontrolní komise ke sjednání nápravy.²⁸

O průběhu zasedání představenstva je doporučeno provádět zápis s ohledem na možnost jeho užití, co by důkazního materiálu. Zápis by měl obsahovat obdobné náležitosti jako zápis o členské schůzi. T. Dvořák²⁹ uvádí jako minimum:

- den, měsíc a rok zasedání představenstva
- místo a čas (počátek a konec) zasedání představenstva
- pojednávané otázky a návrhy jejich řešení
- seznam přítomných členů (a důvody nepřítomnosti chybějících) a dalších přizvaných osob
- obsah jednotlivých rozhodnutí představenstva
- záznam o tom, jak a kteří členové představenstva hlasovali stran jednotlivých usnesení; to totiž může mít značný význam v případech sporů stran odpovědnosti člena představenstva za výkon jeho funkce

²⁶ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 243 odst. 1

²⁷ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 243 odst. 3

²⁸ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 243 odst. 4 věta druhá

²⁹ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 137 s.

- záznam o případném použití prostředků sdělovací techniky při hlasování (s určením, kdo jak hlasoval)
- pokud nebyl zápis podepsán přímo na schůzi představenstva, kdy a kde se tak stalo
- kdo zápis napsal a jméno, příjmení a podpis zapisovatele a
- jméno, příjmení a podpis předsedajícího schůze představenstva.

K zániku funkce člena představenstva dochází smrtí člena představenstva, zánikem družstva, odvoláním, odstoupením z funkce, skončením funkčního období nebo ztrátou způsobilosti být členem představenstva.

2. 3. Kontrolní komise

Kontrolní komise je třetím obligatorním orgánem družstva ze zákona.³⁰Jedná se o volený orgán. Minimální počet členů kontrolní komise je zákonem stanoven na 3.³¹Přesný počet členů komise obsahuje příslušné ustanovení stanov.

Kontrolní komise je volena členskou schůzí, která ji může také odvolat a které je kontrolní komise ze své činnosti odpovědná, ač je ve své práci na ostatních orgánech družstva nezávislá. Kontrolní komise volí, ze svého středu předsedu, popř. i místopředsedu, pokud si je členská schůze nevolí přímo, pak také předsedu, respektive místopředsedu odvolává.

Členem kontrolní komise může být osoba, která splňuje stejné požadavky jako by byla volena do představenstva. Funkční období člena komise je maximálně 5 let, stanovy mohou upravit kratší dobu trvání mandátu.

Působnost kontrolní komise by se dala rozdělit na dvě kategorie a to na kontrolu hospodaření a činnosti družstva a na „stížnostní“ oblast. Komise nemá zákonem stanovenou lhůtu pro vyřešení podnětu stížnosti. Tuto lhůtu je vhodné upravit ve stanovách. Pokud stanovy mlčí, řeší komise veškeré podněty bez zbytečného odkladu.

Kontrolní komise vykonává svoji činnost jako kolektivní orgán. Určitými otázkami mohou pak být pověřeni jednotliví členové, kteří v dané záležitosti jednají jménem komise a mají stejná oprávnění jako komise sama. Rozhoduje prostá většina

³⁰ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 244 a násl.

³¹ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 244 odst. 1 věta třetí

přítomných, přičemž přítomna musí být alespoň nadpoloviční většina všech členů. Každý člen má právě jeden hlas a zpravidla je hlasováno veřejně, pokud se ad hoc nedomluví kontrolní komise jinak. O jednání je opět vhodné, stejně jako v případě jednání představenstva, pořídit zápis.

Nejvýznamnějším právem komise je přístup ke všem informacím týkající se činnosti družstva. Tomu odpovídá povinnost ostatní orgánů a ředitele či prokuristy, jsou-li zřízení, poskytovat veškeré informace komisy.

Případné zjištěné nedostatky oznamuje kontrolní komise představenstvu a vyžaduje po něm zjednání nápravy. V případě nečinnosti představenstva na podnět komise, může komise využít svého práva svolat členskou schůzi³² a případně i navrhnout rezignaci představenstva či odpovědných členů. Jak správně upozorňuje T. Dvořák: „Pokud to však členská schůze neučiní, žádný další způsob dosažení nápravy nemá kontrolní komise k dispozici.“³³ Poukazuje tak na složitější možnost zjednání nápravy v případě nečinnosti družstva. Odvolání představenstva a následné znovuzvolení není nejefektivnější, co časového hlediska týče. Dočasná delegace pravomoci není ze zákona možná, neboť za právnickou osobu může ze zákona jednat pouze statutární orgán, který, v případě, že dojde k odvolání celého představenstva, tak neexistuje.

Co se týká případných sankcí v případě oprávněné stížnosti na člena představenstva. I tady zákon mlčí. Jedinou sankcí tak zůstává odvolání z funkce a případná odpovědnost za škodu vzniklou družstvu.

Četnost scházení se kontrolní komise je stanovena zákonem na četnost jedenkrát za 3 měsíce. Stanovy mohou obsahovat četnost kratší. Jinak platí, že se komise schází dle potřeby.

2. 4. Orgány malého družstva

Malým družstvem se rozumí družstvo, jehož členská základna čítá maximálně 49 členů včetně. Speciální postavení a zejména vnitřní strukturu mají družstva s méně než 5 členy, tedy družstva.

Malá družstva mají zákonem danou možnost přenesení působnosti představenstva a kontrolní komise na členskou schůzi. Jedná se o právo, není vyloučena

³² Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 239 odst. 3

³³ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 137 s.

možnost, že představenstvo a kontrolní komise bude standartním způsobem zvolena i v případě malého družstva. Rozhodnutí je na družstvu samotném, přičemž využití práva přenesení působnosti představenstva a kontrolní komise na členskou schůzi, musí být upraveno ve stanovách. Statutárním orgánem malého družstva je předseda, respektive místopředseda nebo jiný člen pověřený členskou schůzí.

V případě, že se členská základna rozšíří na 50 členů včetně, je následkem ustanovení představenstva a kontrolní komise, neboť zákon připouští neustanovení představenstva a kontrolní komise za podmínky členské základny menší než 50 členů, takže je zapotřebí v případě navýšení počtu členů nad 50 včetně zvolit představenstvo a kontrolní komisi a provést modifikaci stanov, aby odpovídala zákonným požadavkům.

Pokud malé družstvo využije možnosti obsažené v § 245 ObchZ a statutárním orgánem se stane předseda, vyvstává otázka, jak řešit ustanovení § 243 odst. 3 ObchZ co se podpisu právních úkonů, pro něž je předepsaná písemná forma. Teorie není jednotná. Jeden názorový proud tvrdí, že kde je vedle předsedy ustanoven místopředseda, respektive další pověřený člen, podepisují právní akt oba dva.³⁴ Proti tomu stojí názor, že malé družstvo nemá představenstvo, a proto se na ně ustanovení § 243 odst. ObchZ nevztahuje.³⁵ Osobně se domnívám, že možné jsou obě varianty a bude rozhodující, zdali je statutárním orgánem pouze předseda, nebo je vedle předsedy ustanoven i místopředseda, respektive další pověřený člen. Pokud malé družstvo ustanoví pouze předsedu, bude stačit pouze jeden podpis, pokud je vedle předsedy ustanoven další pověřený člen, respektive místopředseda, pak budou podpisy dva. Na podporu svého tvrzení uvádím § 13 odst. 1 ObchZ – za právnickou jedná statutární orgán nebo zástupce a nikdo jiný.

Družstvo s méně než 5 členy musí bezpodmínečně ve stanovách jasně upravit způsob rozhodování a statutární orgán, jak uvádí zákon.³⁶

3. Členství v družstvu

Členové družstva jsou jedním ze základních předpokladů existence družstva samotného. Bez svých členů by družstvo nemohlo existovat. Členská základna je u družstva poměrně nestabilní. Jde o neuzavřený kolektiv, osob jak vyplývá z § 221 odst.

³⁴ M. Pekárek in: Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 10. Vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, 966 s.

³⁵ Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. Díl. Praha: Linde, 1995, s. 716

³⁶ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 245 odst. 3

1 ObchZ: „Družstvo je společenstvím neuzavřeného počtu osob založených za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních anebo jiných potřeb svých členů.“ Jedná se o dobrovolné sdružení osob za účelem zajišťování společných cílů členy, které je zpravidla snazší spravovat kolektivně než individuálně. Z hlediska trvání družstva lze považovat členskou základnu za stabilní, pokud ji tvoří vždy minimálně 2 právnické osoby nebo 5 fyzických osob. V případě nesplnění minimálního počtu členů za trvání družstva, může soud rozhodnout o zrušení družstva, pokud není nedostatek odstraněn v přiměřené lhůtě určené soudem.

Členem družstva může být jak osoba fyzická tak osoba právnická, nestanoví-li stanovy, že členem družstva mohou být pouze osoby fyzické nebo právnické. Aby mohlo členství vzniknout, musí být podána písemná přihláška, zaplacen základní členský vklad, nebo vstupní vklad, je-li žádán, a to pověřenému členu představenstva nebo způsobem určeným ve stanovách. Pokud se jedná o fyzickou osobu, je nutno, aby měla plnou právní způsobilost k právním úkonům. Z toho existují dvě výjimky a to v případě dědictví, a pokud je členství podmíněno pracovním vztahem k družstvu, jak jsem uvedl v kapitole vznik družstva.

3. 1. Vznik členství

Po podání přihlášky, splnění vkladové povinnosti, případně dalších povinností spojuje zákonodárce³⁷ vznik členství v družstvu s:

- 1) při založení družstva dnem vzniku družstva,
- 2) za trvání družstva přijetím za člena na základě písemné členské přihlášky,
- 3) převodem členství,
- 4) jiným způsobem stanoveným zákonem.

V prvních dvou bodech se jedná o originální nabytí členství, druhá dvě jsou derivativním nabytím členství. Členství vzniká na dobu neurčitou, není-li upraveno jinak.

Ad 1)

Proces vzniku členství při založení družstva je následující. Uchazeč o členství

³⁷ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 227 odst. 2

podá přihlášku a dostaví se na ustavující schůzi, kde jsou projednávány obligatorní náležitosti směřující k založení družstva. Faktickým okamžikem rozhodnutí se uchazeče stát se členem družstva je okamžik po přijetí stanov ustavující schůzí. Pokud hlasoval uchazeč proti, může vzít přihlášku zpět³⁸ – princip zachování dobrovolnosti členství v družstvu. V případě, že tak neučiní, stane se členem. Po ustavující členské schůzi je pro vznik členství nutno zaplatit vstupní vklad do 15 dnů od data konání ustavující členské schůze. Není-li vstupní vklad určen, je nutno zaplatit celý základní členský podíl.

Pokud by nedošlo k zaplacení ve lhůtě 15 dnů, budoucí představenstvo může poskytnout lhůtu pro dodatečné plnění, neboť zmeškání 15 denní lhůty, nemá za následek automatické pozbytí platnosti přihlášky. Pokud ovšem není splněna vkladová povinnost ani v dodatečné lhůtě, není možný vznik členství na základě přihlášky podané do okamžiku zahájení ustavující schůze. Pokud by takový uchazeč trval na členství, znamená to podání nové přihlášky, o jejímž přijetí bude rozhodovat dle § 227 odst. 2 písm. b ObchZ příslušný orgán. Nutno zmínit, že v druhém případě je zapotřebí ke vzniku členství, krom splnění podmínek daných zákonem a stanovami, souhlas příslušného orgánu, přičemž jak správně uvádí O. Římalová³⁹: „...uchazeč o členství nemá právní nárok na přijetí za člena.“

V případě, že jsou všechny náležitosti vzniku členství splněny, vzniká členství okamžikem vzniku družstva, tedy dnem pravomocného zápisu do obchodního rejstříku, není-li v rozhodnutí stanoveno pozdější datum.

Ad 2)

Přijetí za člena družstva na základě písemné přihlášky může vzniknout nejdříve po akceptaci přihlášky příslušným orgánem družstva, zaplacením základního členského vkladu nebo vstupního vkladu, pokud jej stanovy určují a splnění podmínek vzniku členství určených stanovami. Orgánem, který bude rozhodovat o přijetí uchazeče za člena, je představenstvo, nestanoví-li stanovy jiný orgán pro rozhodnutí o přijetí uchazeče. Jak správně uvádí F. Helešic⁴⁰, pokud stanovy mlčí, není dána lhůta pro rozhodnutí o přijetí uchazeče čili nic. Jako návrh řešení, uvádí provést úpravu ve stanovách, s určením lhůty. Pokud by představenstvo nerozhodlo v dané lhůtě, přestala

³⁸ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 224 odst. 4

³⁹ Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. Vydání druhé. Praha: C. H. Beck, 2004, 183 s.

⁴⁰ Helešic, F. Základy teorie evropského a českého družstevního práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 136 s

by být závazná pro uchazeče. V případě, že by za výše uvedené možnosti představenstvo rozhodlo po uplynutí lhůty, zůstává na rozhodnutí uchazeče, zdali chce být členem. Pokud splní vkladovou povinnost a podmínky pro přijetí určené stanovami, mám za to, že nic nebrání vzniku členství. Pokud stanovy mlčí, platí obecná „lhůta“ bez zbytečného odkladu. Další „mezerou“ je absence opravného prostředku v případě zamítnutí žádosti o členství. K tomu uvádí F. Helešic nutnost úpravy této otázky do nové právní úpravy, pokud se nejedná o důvod zamítnutí, který není v souladu s platným právním řádem. Pak se samozřejmě možnost domáhat se nápravy soudem, respektive zrušení takového rozhodnutí a vrácení orgánu příslušnému pro rozhodování k opětovnému projednání. Samotné členství vznikne nejdříve dnem rozhodnutí o přijetí, není-li stanoveno datum pozdější. F. Helešic ke vzniku členství ještě uvádí problematiku zaplacení členského vkladu, kdy uvádí návrh stanovení lhůty pro splnění vkladové povinnosti až po vzniku členství. Zákon neuvádí, kdy má být splněna vkladová povinnost. Představenstvo, může rozhodnout o přijetí za člena, s tím, že členství vznikne dnem splnění vkladové povinnosti.⁴¹

Ad 3)

Převod členství lze chápat v tomto směru jako převod podílu, tedy komplexu skládajícího se z práv a jim odpovídajících povinností a majetkové účasti na předmětu činnosti družstva na druhou osobu. F. Helešic uvádí tezi v souvislosti s převodem členství: „ Ovšem označit převod členských práv a povinností převodem členského podílu není optimální, protože nedochází pouze k převodu majetkové složky členského vztahu, ale členského vztahu v celé jeho šíři, aspoň pokud jde o tuto transakci mezi živými.“ Podrobněji to rozeberu níže v kapitole podíl. Účast člena na obchodní společnosti je vyjádřena podílem, a tento podíl ObchZ v § 61 odst. 1 věta první definuje jako soubor práv a tomu odpovídajících povinností. Ve většině obchodních společností tvoří převážnou část těchto práv a povinností majetková účast člena na společnosti za účelem zisku. U družstva se jedná o širší pojem, obsahující více složek, kde není převážná část práv pouze majetkovou účastí, ale předpokládá se i osobní výkon. Obecně můžeme rozdělit převod členství na převod mezi členy a mezi členem a třetí osobou.

Převod mezi dvěma členy je možný pokud ho stanovy nevyklučují nebo

⁴¹ Helešic, F. Základy teorie evropského a českého družstevního práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 136 s

neomezují. V případě, že stanovy mlčí o převoditelnosti mezi členy, nepodléhá takový převod souhlasu příslušného orgánu družstva. Převod mezi dvěma členy družstva je specifický tím, že tady členství nevzniká. Původnímu členu zaniká členství, ale nabyvateli se „pouze“ rozšiřují jeho dosavadní práva a povinnosti, neboť s výjimkou akciové společnosti, má v rámci jedné společnosti každý člen právě jeden podíl. Pro nabyvatele se fakticky bude měnit pouze majetková část podílu.

Převod mezi členem a třetí osobou vzniká členství nabyvateli a zároveň zaniká převodci. Nabyvatel získává právě ta práva a povinnosti, které měl ve vztahu k družstvu převodce, neboť není možné, aby převodce převedl více práv a povinností než vlastnil. Převodce a nabyvatel uzavírají nepojmenovanou smlouvu, která je absolutně obchodním závazkovým vztahem a musí mít písemnou formu. Převod členství podle souhlasu představenstva. V případě zamítavého rozhodnutí zákon uvádí trochu nešťastně možnost přezkoumání rozhodnutí členskou schůzí: „Proti zamítavému rozhodnutí se může člen odvolat k členské schůzi.“ V době posouzení dohody však není potencionální nabyvatel členem družstva. Nemá proto možnost „odvolat se“ k členské schůzi. Tato možnost náleží pouze převodci. Stanovy mohou určit, v jakých případech nesmí představenstvo převod odmítnout, v jakých může a kdy není souhlasu představenstva zapotřebí. Pokud jsou splněny všechny podmínky pro převod, vzniká členství nabyvateli dnem rozhodnutí představenstva, není-li uvedeno jinak. Z převoditelnosti členství existují dvě výjimky a to převod členství v bytovém družstvu, který nepodléhá souhlasu orgánů družstva a převod členství v družstevní záložně, který je vyloučen ze zákona.⁴²

Ad 4)

Jiným způsobem stanoveným zákonem jsou jako derivativní způsob nabytí uváděny skutečnosti, které spojené se sloučením, splynutím, rozdělením či odtržení části družstva. Členství pak vzniká vždy k okamžiku provedení změny. Jak uvádí O. Římalová⁴³: „Členství v družstvu je založeno na principu dobrovolnosti, a proto člen, který nesouhlasí s přechodem svých členských práv a povinností na právního nástupce družstva, jehož byl členem, může z družstva vystoupit ke dni, kdy k tomuto převodu má dojít.“ Podmínkou je, aby oznámil písemně tuto skutečnost představenstvu v lhůtě

⁴² zákon č. 87/1995 sb. o spořitelních a úvěrních družstvech, ve znění pozdějších předpisů

⁴³ Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. Vydání druhé. Praha: C. H. Beck, 2004, 187 - 188 s.

jednoho týdne od konání členské schůze, která rozhodla o organizační změně.

3. 2. Práva a povinnosti členů

Člen má vůči družstvu dvě základní povinnosti - vkladovou povinnost a podřízení se stanovám a rozhodnutím orgánů družstva. Mohou a zpravidla existují i další povinnosti, které si družstvo upravuje samo prostřednictvím stanov.

Vkladová povinnost je jednou z podmínek vzniku členství. Vkladová povinnost může mít několik složek – vstupní vklad, je-li zakotven ve stanovách, a základní členský vklad. V případě nesplnění vkladové povinnosti jako celku, lze uvažovat o možnosti sankcí zakomponovaných ve stanovách.

Vstupní vklad, pokud je družstvem určen, je nutno uhradit před vznikem členství. Pokud má členství vzniknout společně s družstvem je nutno uhradit vstupní vklad do 15 dnů od konání ustavující členské schůze způsobem uvedeným ve stanovách. Zbylou část je člen povinen uhradit nejpozději do 3 let. Stanovy mohou stanovit lhůt kratší. Členská schůze ovšem může rozhodnout, že s ohledem na hospodaření družstva se stává nesplacená část vkladu splatnou dnem uvedeným v rozhodnutí členské schůze. Stanovy mohou upravovat i další plnění nad rámec základního členského vkladu. K takovému plnění je zapotřebí souhlasné vůle člena pro převzetí závazku dalšího členského vkladu. Podrobnou úpravu dalšího členského vztahu je nutno zakotvit do stanov.

Zákon připouští mimo výše uvedené majetkové závazky člena vůči družstvu ještě uhrazovací povinnost.⁴⁴ Jedná se o mimořádné plnění, které musí připouštět stanovy. Uhrazovací povinnost vzniká členovi nejdříve dnem schválení této povinnosti členskou schůzí. Zpravidla se tak děje při příležitosti schvalování každoroční účetní závěrky. Uhrazovací povinnost může navrhnout představenstvo na základě § 252 odst. 2 ObchZ jako způsob úhrady ztrát družstva. Celková uhrazovací povinnost každého člena však nesmí přesáhnout trojnásobek základního členského vkladu a lze ji použít výlučně na krytí ztrát družstva. T. Dvořák⁴⁵ uvádí, že trojnásobek členského vkladu se určí podle celkového vkladu jednotlivého člena, tz. včetně dalších členských vkladů. Dle mého názoru je to možné, jelikož pravděpodobně s dalším členským vkladem vzniká velice pravděpodobně i nějaký benefit, neboť vždy existuje vztah právo a tomu odpovídající

⁴⁴ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 222 odst. 2

⁴⁵ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006,83 s

povinnost a opačně, je možné do toho komplexu zahrnout i zvýšenou uhrazovací povinnost, nikoli však přesahující trojnásobek vkladu. Podstatným zůstává, aby způsob určení uhrazovací povinnosti byl pro všechny členy, respektive skupinu členů stejný.

Členská práva lze rozdělit na základní a další. Za základní práva, lze mít ta, která stanovuje přímo zákon. O. Římalová⁴⁶ uvádí výčet základních práv takto:

- právo účastnit se členské schůze
- právo hlasovací
- práva volit a být volen do orgánů družstva
- právo podat u soudu návrh na neplatnost usnesení členské schůze
- právo podílu na zisku
- právo na vypořádací podíl
- právo na podíl na likvidačním zůstatku v případě zrušení družstva s likvidací
- právo nahlížet do seznamu členů a žádat vydání potvrzení o svém členství a obsahu jeho zápisu v seznamu
- právo vyžádat si k nahlédnutí řádnou účetní závěrku a návrh na rozdělení zisku a úhrady ztrát
- právo podat jménem družstva žalobu proti členovi představenstva na náhradu škody způsobené družstvu

Souhrn dalších práv bude obsažen ve stanovách a bude určen individuálně v souvislosti s činností družstva, poskytováním výhod družstvem svým členům aj.

3. 3. Zánik členství

Zánik členství v družstvu je upraven v § 231 a § 232 ObchZ. Zmíněná ustanovení jsou kogentní povahy a stanovy mohou upravovat pouze detaily těchto způsobů zániku členství. Není možné možnosti zániku členství ani rozšířit ani zúžit oproti zákonem stanoveným právním skutečnostem.

Členství zaniká:

- 1) písemnou dohodou
- 2) vystoupením

⁴⁶ Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. Vydání druhé. Praha: C. H. Beck, 2004, 208 - 209 s.

- 3) vyloučením
- 4) prohlášením konkursu na majetek člena
- 5) zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku člena
- 6) pravomocným nařízením výkonu rozhodnutí postižením členských práv a povinností
- 7) exekučním příkazem k postižení členských práv a povinností
- 8) zánikem družstva
- 9) smrtí fyzické osoby
- 10) vstupem člena (právnícké osoby) do likvidace, prohlášením konkursu nebo zánikem.

Ad 1)

Jedná se o dvojstranný právní úkon, který zákonem, co se obsahu týče, není blíže specifikován. Zákon upravuje pouze podobu, kdy požaduje písemnou formu. Dohoda by měla mít obecné náležitosti právního aktu. Datem zániku členství je den uvedený v dohodě. Není-li stanoven, pak členství zaniká k datu uzavření dohody. Bývalému členovi přináležejí právo na vypořádací podíl dle ustanovení § 233 a § 224 ObchZ. V případě, že se jedná o společné členství manželů, musí s dohodou souhlasit oba.

Ad 2)

Na základě principu dobrovolnosti členství v družstvu je možné ukončit členství jednostranným právním aktem v písemné podobě ze strany člena – vystoupením. Členství následně zaniká po uplynutí 6 měsíců od doručení vystoupení družstvu, pokud stanovy nestanoví dobu kratší. Opět platí nárok na vypořádací podíl a v případě společného členství manželů je nutný souhlas obou.

Ad 3)

Jedná se o jednostranný právní akt ze strany družstva. Jedná se o krajní prostředek – sankci vůči členovi družstva. Zákon přesně stanovuje podmínky vyloučení člena v § 231 odst. 4 ObchZ, neboť se jedná o vážný zásah do integrity člena. Zákonem

stanovení podmínky vyloučení jsou opětovně porušování členských povinností, na které byl člen písemně upozorněn a jehož se ani po výstraze nezdržel, a pravomocné odsouzení za úmyslný trestný čin spáchaný vůči družstvu nebo členu družstva. Zákon dává prostor družstvu samotnému upravit důležité důvody ve stanovách, pro které může být člen vyloučen, nad rámec zákonem stanovených podmínek.⁴⁷ Tyto důvody je nutno zvlášť podrobně upravit. Co se důležitým důvodem pro vyloučení co se úpravy ve stanovách týče nelze obecně definovat. Je nutné vztáhnout tyto důvody na jednotlivé konkrétní družstvo. Obecně k tomu lze uvést, že takto je vhodné upravit zvlášť závažné porušení členských povinností, které má jednorázový charakter a nespadá do zákonem uvedeného spáchání trestného činu vůči družstvu nebo jeho členu, neboť zákon uvádí, že lze vyloučit člena na základě opakovaného porušování členských povinností.

Vyloučení je podmíněno výzvou. Výzva musí mít písemnou podobu a musí být prokazatelně doručena členovi do vlastních rukou. Výzvu je nutné přesně specifikovat, aby z ní bylo patrné, že se jedná o poslední upozornění před možností vyloučení člen a konkretizovat jednání člena, které je dána možnost následného vyloučení. Vzhledem k případnému soudnímu sporu je nutno mít ze strany družstva zajištěny důkazy, že se člen opakovaně dopouštěl porušování členských povinností.

V případě, že by šlo o vyloučení za skutečností upravených stanovami, výzva není předepsána. O vyloučení člena bude rozhodovat představenstvo, nebyl-li k tomu rozhodování pověřen stanovami jiný orgán. Rozhodnutí o vyloučení musí být opět prokazatelně doručeno vyloučenému členu.

Člen má zákonnou možnost přezkoumání rozhodnutí o vyloučení členskou schůzí. Na uplatnění práva počíná běžet 3 měsíční prekluzivní lhůta s počátkem termínu, ve kterém se o vyloučení dozvěděl nebo dozvědět mohl. V případě nesouhlasu s potvrzením vyloučení člena členskou schůzí, existuje možnost podání návrhu na přezkoumání vyloučení soudem, respektive vyslovení neplatnosti členské schůze. Návrh na vyslovení neplatnosti může být uplatněn ve 3 měsíční subjektivní lhůtě, kdy se člen o konání členské schůze dozvěděl nebo mohl dozvědět, nejpozději však v objektivní lhůtě jednoho roku od konání členské schůze. Příslušným pro projednání je krajský soud, v jehož obvodě má družstvo sídlo.

V datu zániku členství není teorie jednotná. Někteří autoři uvádějí, že datem vyloučení je uplynutí marné lhůty pro možnost přezkoumání rozhodnutí členskou

⁴⁷ jedná se o další důvody, které musí být z hlediska konkrétního družstva zvlášť závažná, viz usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 1. 2003, sp. zn. 32 Odo 666/2002

schůzi nebo zamítnutí „odvolání“ proti vyloučení.⁴⁸ Oproti tomu jiní autoři uvádějí datum zániku členství marným uplynutím možnosti podání návrhu na vyslovení neplatnosti členské schůze soudem nebo zamítnutí takového návrhu soudem.⁴⁹ Osobně se přikláním s názoru prezentovaného F. Helešicem včetně jeho odůvodnění s odkazem na dikci zákona. I v případě vyloučení vzniká členovi nárok na vypořádací podíl.

Ad 4)

V případě vedení konkurzního řízení na majetek člena dochází k ukončení členství z důvodu uspokojení věřitelů, respektive vzniku nároku na vypořádací podíl, který družstvo nesmí vyplatit členovi, ale správci konkursní podstaty, neboť vypořádací podíl se stává součástí konkursní podstaty. Členství zaniká dnem vyvěšení usnesení na úřední desce příslušného soudu.

Pokud ovšem dojde ke zrušení konkursu na majetek člena z jiných důvodů, než pro důvody uvedené v § 231 odst. 2 ObchZ, dochází k obnovení členství. Dle stejného ustanovení se musí vyplacený vypořádací podíl navrátit družstvu ve lhůtě 2 měsíců od právní moci usnesení o zrušení konkursu. Otázkou zůstává, v jaké výši bude vyplacen vrácený podíl družstvu. T. Dvořák⁵⁰ uvádí k výši vypořádacího podílu toliko: „Patrně je správce povinen družstvu nahradit vypořádací podíl v hodnotě, jakou měl v den výplaty.“ Pokud se bude jednat o peněžité plnění, lze s tímto tvrzením souhlasit. Na podporu lze uvést, že v prvopočátku naší situace družstvo plnilo na základě právního důvodu, který ve chvíli zrušení nebo zastavení konkurzního řízení, mimo důvody uvedené § 231 odst. 2 ObchZ, odpadl, pak je povinen vydat plnění, které přijal, osobě, která plnila.

Ad 5)

Pokud majetek úpadce je nedostačující pro konkurzní řízení, zamítne příslušný konkurzní soud návrh na prohlášení konkursu na majetek úpadce. Členství zaniká dnem právní moci rozhodnutí soudu o zamítnutí návrhu na konkurzní řízení. Vypořádací podíl je členovi vyplacen, pokud se jedná o fyzickou osobu a není proti ní veden výkon

⁴⁸ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 94 - 95 s.

⁴⁹ Helešic, F. Základy teorie evropského a českého družstevního práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 150 - 151 s

⁵⁰ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 96 s.

rozhodnutí. V případě právnické osoby – vstupuje do likvidace a vypořádací podíl bude vyplacen likvidátorovi.

Ad 6)

Jak správně poznamenává F. Helešic⁵¹: „ Terminologie obchodního zákoníku při úpravě této záležitosti je nepřesná; nelze totiž postihnout členská práva a povinnosti v jejich celku, ale pouze členský podíl jako jejich majetkovou součást; to platí i v obdobných způsobech zániku členství.“ Ve všech obdobných případech je nutno chápat členský podíl jako soubor práv a jim odpovídajících povinností včetně majetkové účasti člena na činnosti družstva. Nelze je rozdělit. Navíc smyslem a účelem obdobných případů je zajištění pohledávky věřitele. K tomu nutno dodat, že členovi nevznikne nárok na vypořádací podíl za trvání členství. Z toho důvodu dochází k zániku členství jako takového. Členství zaniká dnem právní moci usnesení soudu o postižení práv a povinností. Opět platí, že družstvo vyplácí podíl nikoli bývalému členovi, ale oprávněné osobě. V případě, že by došlo ke zrušení postižení práv a povinností, oprávněná osoba, v případě, že již družstvo vyplatilo vypořádací podíl, má lhůtu 2 měsíce na navrácení plnění a dochází k obnovení členství.

Ad 7)

Členství zaniká dnem vydání exekučního příkazu k postižení práv a povinností, opět pouze majetkové části, po právní moci usnesení o nařízení exekuce. O vyplacení, případném navrácení a obnově členství platí to samé viz Ad 6).

Ad 8)

Členství v družstvu může též zaniknout zánikem družstva samotného. Dnem zániku členství je den výmazu družstva z obchodního rejstříku. V případě, že zaniká družstvo bez právního nástupce, vzniká členům nárok na podíl z likvidačního zůstatku dle § 259 odst. 3 ObchZ. Pokud zaniká družstvo s právním nástupcem, mohou se členové rozhodnout, zdali se chtějí stát členy právního nástupce, pak se vypořádání

⁵¹ Helešic, F. Základy teorie evropského a českého družstevního práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 152 s.

neprovádí, v případě, že nesouhlasí s členstvím v právním nástupci družstva, vzniká jim nárok na vypořádací podíl.

Ad 9)

Členství fyzické osoby zaniká smrtí ke dni, který je uveden v úmrtním listu, nebo dnem, který je určen rozhodnutím příslušného soudu v řízení o prohlášení za mrtvého. Zákon této skutečnosti věnuje § 232 ObchZ. Tento paragraf se stal předmětem mnoha teoretických diskusí.

Hlavní otázkou bylo, zdali se dědic stává přímo členem družstva bez podání přihlášky či nikoliv. Jak naložit s členským podílem po zemřelém v případě více dědiců.

Interpretací § 232 odst. 1 věty druhé ObchZ: „Dědic členských práv a povinností zůstavitele může požádat družstvo o členství,“ dospívám k závěru, že dědic se automaticky nestává členem družstva. Na podporu uvádím, že členství v družstvu je ovládáno zásadou dobrovolnosti členství. Zákon, respektive stanovy určí, kdy představenstvo nesmí odmítnout členství dědice nebo kdy se nevyžaduje jeho souhlas, pak dědic přihláškou dává na vědomí družstvu svoji vůli stát se dědicem a družstvo ji přijme, respektive představenstvo. Pokud by dědic neprojevil vůli stát se členem družstva, nebo by vůli projevil, avšak představenstvo by jeho členství odmítlo, vzniká mu právní nárok na vypořádací podíl po zemřelém.

V případě, že existuje dědiců více, přichází v úvahu dvě možnosti. Buď po dohodě připadne členský podíl jednomu z dědiců, nebo k dohodě nedojde, a pak zbývá řešení prostřednictvím rozdělení vypořádacího podílu po zemřelém v souladu s výsledkem dědického řízení. Pokud by se dědictví v souvislosti s podílem přešlo na stát, stát se nemůže stát členem družstva, vzniká mu proto automaticky nárok a vypořádací podíl.

Ad 10)

Členství právnické osoby může zaniknout též jejím zánikem, vstupem do likvidace nebo prohlášením konkursu na její majetek. V případě zániku právnické osoby bez likvidace se dle ustanovení § 232 odst. ObchZ stává se její právní nástupce automaticky členem družstva.

V případě vstupu právnické osoby do likvidace zaniká členství ještě před

zánikem právnické osoby a vypořádací podíl se stává součástí likvidačního zůstatku, přičemž družstvo vyplácí vypořádací podíl likvidátorovi právnické osoby. V tomto směru T. Dvořák⁵² správně upozorňuje na splatnost vypořádacího podílu, která je dle ustanovení § 233 odst. 4 ObchZ 3 měsíce od schválení účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo.

Pokud je na majetek právnické osoby prohlášen konkurs, zaniká členství právnické osoby opět před jejím zrušením a to dnem vyvěšení usnesení na úřední desku příslušného soudu. Vypořádací podíl se tak stává součástí konkursní podstaty a bude sloužit k hrazení pohledávek. Družstvo vyplácí vypořádací podíl správci konkursní podstaty.

Zákon ještě uvádí dvě možnosti zániku členství v § 227 odst. 3 ObchZ a § 229 odst. 1 ObchZ, a to zánikem členství ve spojitosti se zánikem pracovního vztahu nebo ve spojitosti s převodem členství.

Pokud je podmínkou členství také pracovní vztah člena k družstvu (viz § 227 odst. 3) jsou tyto skutečnosti vzájemně provázány, tj. zánik pracovního vztahu má automaticky za následek zánik členství v družstvu a obráceně aniž by k tomu družstvo či člen museli učinit cokoli dalšího. Bývalému členu vzniká nárok na vypořádací podíl dle § 233 a § 234 ObchZ.

4. Podíl

Primární úprava podílu je obsažena v § 61 odst. ObchZ: „ Podíl představuje účast společníka ve společnosti a z ní plynoucí práva a povinnosti. Každý společník může mít pouze jeden podíl ve společnosti, ledaže jde akciovou společností. Podíl ve společnosti nemůže být představován cenným papírem, ledaže jde o akciovou společnost. Pro účely tohoto zákona se oceňuje podíl mírou účasti společníka na čistém obchodním majetku společnosti, jež připadá na jeho podíl, nestanoví-li zákon jinak.“ Z této zákonné definice vyplývá, že podíl ve společnosti není jen majetková participace na činnosti družstva, podíl je nutno chápat v širším pojetí a to jako nerozdílný komplex práv a povinností, kterou obchodní společnost dává společníkovi výměnou za jeho vklad, ať již peněžitý nebo nepeněžitý. Jak uvádí K. Eliáš⁵³ k velikosti podílu: „ Protože se velikost obchodního podílu váže vždy ke konkrétnímu časovému okamžiku, a

⁵² Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 98 s.

⁵³ Eliáš, K., Obchodní společnosti. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1994, 214 s.

protože veličina čistého obchodního jmění je v čase měnlivá, kolísá reálná výše obchodního podílu v čase (v závislosti na okamžité ekonomické situaci společnosti): a nelze ji tedy numericky vyjádřit jinak než jako veličinu určenou zlomkem nebo procentem.“ Mezi oceněním podílu a čistým obchodním majetkem (obchodní majetek vzniklý po odečtení všech závazků společnosti) je přímá úměra. Podmínkou ocenitelnosti podílu je řádná nebo mimořádná účetní závěrka a konkrétní časový okamžik. Obecně se podíl považuje za jinou majetkovou hodnotu.

Z výše uvedeného plyne zásada nedělitelnosti a jednotnosti členského podílu v družstvu. Zásada jednotnosti vyplývá z § 61 odst. 1 věty druhé ObchZ, tedy pravidla jedno družstvo = jeden podíl, přičemž jak již bylo výše řečeno, velikost podílu je proměnlivá. Se zásadou jednotnosti úzce souvisí zásada nedělitelnosti. K. Eliáš⁵⁴ uvádí výjimku ze zásady nedělitelnosti podílu: „ Rozdělení podílu je možné tehdy, děje-li se tak při jeho převodu nebo přechodu na několik (ať univerzálních, ať singulárních) sukcesorů původního společníka, a to ještě za podmínky, že to pro určité případy není vyloučeno zákonem nebo smlouvou.

K otázce spoluvlastnictví podílu T. Dvořák⁵⁵ uvádí: „ Podle všeho toto není možné, neboť právní úprava je vybudována na – s výjimkou společného jmění manželů v bytovém družstvu – principu individuálního členství v družstvu.“ Zákon v tomto směru u úpravy družstev mlčí. Na podporu výše uvedeného tvrzení lze uvést případ více dědiců členského podílu, kdy pokud nedojde k dohodě, který z dědiců se stane členem družstva, nebo nechce-li se ani jeden z dědiců stát členem družstva, dochází k rozdělení vypořádacího podílu dle výsledku dědického řízení.

K otázce převoditelnosti podílu platí výše uvedené v kapitole vznik členství. Obecně je podíl převoditelný, pokud to nevylučují zákon nebo stanovy.

Majetková část podílu může být členem splacena v peněžitě nebo nepeněžitě podobě způsobem určeným ve stanovách, pokud se nejedná o družstevní záložnu, tam může být pouze peněžitý vklad.

Nepeněžitým vkladem se rozumí penězi ocenitelná hodnota, kterou může družstvo využít ke svému předmětu činnosti. Zákon⁵⁶ zakazuje jako vklad závazky typu poskytování služeb nebo provedení práce. Znaky nepeněžitěho vkladu jsou možnost ocenit ho v penězích, zjistitelnost hospodářské hodnoty a hospodářská využitelnost.

⁵⁴ Eliáš, K., Obchodní společnosti. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1994, 220 s.

⁵⁵ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 71 s.

⁵⁶ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 59 odst. 1

Konkrétním předmětem vkladu pak bývají zpravidla movité a nemovité věci. Zákon⁵⁷ dále uvádí jako možnosti splacení vkladu postoupením pohledávky, nikoliv vůči družstvu⁵⁸, vklad podniku, nebo jeho části, know-how⁵⁹. Teorie pak uvádí jako další předměty nepeněžitého vkladu práva k nehmotným statkům, jiná práva nebo jiné majetkové hodnoty.⁶⁰

Stanovy určují způsob ocenění nepeněžitého vkladu člena. Reálná hodnota však nemusí odpovídat ocenění. Příklad: ve stanovách bude určena výše základního vkladu 50 000 Kč. Alternativou pak bude plnění v podobě automobilu, jehož reálná hodnota je 100 000 Kč, avšak v rámci družstva, bude členovi započítán automobil jako základní členský vklad, tedy 50 000 Kč. To má význam vzhledem k vypořádacímu podílu, podílu na zisku a likvidačním zůstatku. Pokud bude družstvo mít členskou základu v počtu 50 členů, základní kapitál bude 2 500 000 Kč, bude je jeden členský vklad představovat 2% majetkové účasti člena na činnosti družstva. Takže i když reálná hodnota automobilu z výše uvedeného příkladu je 100 000 Kč a vzhledem k výši základního kapitálu představuje poměrnou část 4%, náleží členovi, který vložil automobil pouze procenta 2 neb vložil základní členský vklad. V případě, že by automobil prodal a vložil by základní členský vklad 50 000 Kč + 50 000 Kč jako další členský vklad, byla by ve výše uvedeném případě jeho majetková účast 4%.

Jak správně uvádí T. Dvořák⁶¹ ani reálné určení podílu neodpovídá jeho tržní hodnotě. Tržní hodnotu určuje, kromě velikosti podílu, možnost dispozice, možnost získání finančních prostředků – vyplácení podílu na zisku.

4. 1. Majetek družstva

Majetkem družstva se rozumí veškerý jeho majetek, který je tvořen:

- penězi,
- věcmi,
- právy,
- jinými majetkovými hodnotami,

⁵⁷ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 59

⁵⁸ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 59 odst. 8

⁵⁹ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 60 odst. 2

⁶⁰ Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. Vydání druhé. Praha: C. H. Beck, 2004, 107 - 108 s.

⁶¹ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 64 s.

- ostatními hodnotami, jež mohou být předmětem vlastnictví, resp. jež mohou patřit právnické osobě.⁶²

„ Základní kapitál družstva tvoří souhrn členských vkladů, k jejichž splacení se zavázali členové družstva.“⁶³ Z výše uvedeného a přidáním faktu § 221 odst. 1 věty první ObchZ je patrné, že i základní kapitál je proměnlivou veličinou v čase, neboť členská základna je, co se počtu členů týče, nestálá. Zejména jedná-li se o družstvo s velkým počtem členů. Je proto při určování základního kapitálu družstva hovořit ve spojitosti s konkrétním časovým okamžikem. Základní kapitál má zákonem stanovenou minimální hranici 50 000 Kč. Stanovy mohou určit vyšší. V okamžiku převodu vkladu na družstvo, je družstvo stává vlastníkem vkladu; neznamená to ovšem, že by se člen stal spoludávatelem družstva, neb družstvo je samostatným subjektem v právním smyslu, člen má vůči němu práva a povinnosti.

Základní kapitál nesmí klesnout pod základní zapisovaný kapitál. Pokud by se tak stalo, vzniká tím důvod pro zrušení družstva soudem. Soud družstvo nezruší okamžitě, ale ponechá přiměřenou lhůtu pro zjednání nápravy. T. Dvořák⁶⁴ uvádí jako možná řešení výše uvedeného problému:

- 1) buďto získá družstvo nové členy, kteří svými členskými vklady pokryjí vzniklý rozdíl, a základní kapitál tak znovu dosáhne alespoň výše zapisovaného základního kapitálu podle stanov, nebo
- 2) členská schůze bude muset přistoupit prostřednictvím změny stanov družstva ke snížení zapisovaného základního kapitálu.

Domnívám se, že družstvo má i jiné možnosti získání kapitálu. Lze například povolit další členské vklady, schválení uhrazovací povinnosti.

Základním zapisovaným kapitálem se rozumí soupis majetku prováděný při založení družstva a uvedený u příslušného rejstříkového soudu v zápise do obchodního rejstříku. Na rozdíl od základního kapitálu se jedná fixní položku, neboť je dána k určitému časovému okamžiku – zápisu do obchodního rejstříku. Ve vztahu k aktuální výši kapitálu družstva však nemá základní zapisovaný kapitál význam. Pro družstva je praktické zvolit základní kapitál v zákonem stanoveném minimu. Jednak s ohledem na tvorbu nedělitelného fondu - 10% ze základního zapisovaného kapitálu a jednak

⁶² Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. Vydání druhé. Praha: C. H. Beck, 2004, 99 s.

⁶³ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 223 odst. 1

⁶⁴ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 169 s.

s existenční podmínkou pro výši majetku, jenž nesmí klesnout pod hranici základního zapisovaného kapitálu.

Otázkou majetku družstva souvisí též, kdo se může majetkově podílet na činnosti družstva. Nadnárodní úprava družstva připouští účast i třetích osob, tedy nečlenů, kteří by se majetkově podíleli na činnosti družstva, aniž by byli jeho členy za předpokladu, že to připouští vnitrostátní úprava. Teorie není v tomto směru jednotná, co se majetkové účasti týče. T. Dvořák⁶⁵ uvádí, že nečlenové se nemohou majetkově podílet na činnosti družstva, neboť tomu brání §223 odst. 4 ObchZ. Naproti tomu J. Holejšovský⁶⁶ prezentuje názor opačný, kdy připouští majetkovou účast i nečlenů s odkazem na čl. 2 odst. 3 LZPS a nutnost zakotvení této možnosti ve stanovách družstva. Osobně souhlasím s názorem T. Dvořáka, na podporu jeho tvrzení dodávám, že ObchZ, pokud hovoří o majetku družstva, vždy s ním spojuje jeho členy, ať v souvislosti se základním kapitálem nebo s vypořádacím podílem. I v případě dědictví členského podílu uvádí dvě možnosti, buď se dědic stane členem družstva, nebo mu vzniká nárok na vypořádací podíl po zemřelém členovi družstva v případě, že se členem nestane.

4. 2. Majetková účast člena

Člen se na činnosti družstva může majetkově podílet nejen prostřednictvím základního členského vkladu. Zákon uvádí i další možnosti pod podmínkou, že je možnost další majetkové účasti zakotvena ve stanovách. Pro lepší pochopení je nutno nejdříve definovat členský vklad jako takový.

Členský vklad

Pojem členský vklad definuje § 59 odst. 1 ObchZ jako souhrn peněžitých a nepeněžitých hodnot za účel nabytí nebo zvýšení účasti ve společnosti. Jedná se o majetkovou složku členského podílu, respektive procento či zlomek, jakým je člen majetkově zainteresován na činnosti družstva. Určení toho procenta či zlomku má zásadní význam pro likvidační zůstatek, podíl na zisku a vypořádací podíl.

⁶⁵ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 63 s.

⁶⁶ Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. Vydání druhé. Praha: C. H. Beck, 2004, 119 s.

Základní členský vklad

Základním členským vkladem lze chápat minimální majetkovou účast člena na činnosti družstva. Splacení základního členského vkladu je jedna ze zákonných podmínek vzniku členství, neurčují-li stanovy vklad vstupní. Výši základního vkladu určuje ustavující členská schůze a je obligatorní náležitostí stanov. Co se změny výše základního členského vkladu týče, je nutno rozdělovat mezi snížením a zvýšením. T. Dvořák⁶⁷ navíc rozlišuje mezi deklaratorní a efektivní změnou výše základního členského vkladu.

Co se nevýšení základního členského vkladu týče, zaujal Nejvyšší soud stanovisko,⁶⁸ že navýšení základního členského vkladu za trvání družstva není možné. T. Dvořák⁶⁹ k tomu uvádí, že pokud by se jednalo o deklaratorní zvýšení základního členského vkladu, bylo to možné, neboť v tomto případě nevzniká členovi povinnost plnit a dále uvádí, že pro efektivní zvýšení je nutný souhlas všech členů družstva, neboť se jedná o povinnost nad rámec zákona, k níž nejsou členové povinni, respektive družstvu nemůže vymáhat ani jakkoliv podmiňovat zvýšení základního kapitálu co se trvání členství týče. Dle mého názoru je možné navýšit základní členský vklad rozhodnutím členské schůze v případě hlasování o užití zisku dle § 236 odst. 1 ObchZ.

Snížení základního členského podílu považuje teorie za přípustné, neboť členovi tím nevzniká povinnost plnit, naopak družstvo bude plnit členům. Nejvyšší soud však judikoval jako podmínku snížení, že snížením základního členského vkladu nesmí dojít ke snížení možnosti upokojit pohledávky věřitelů družstva.⁷⁰

Vstupní vklad

Účel vstupního vkladu je zřejmý z jeho definice jakožto části základního členského vkladu, jehož splacení je podmínkou vzniku členství. Určení vstupní vkladu je nutno zakotvit do stanov, neboť se nejedná o obligatorní náležitost stanov. Vstupní vklad umožňuje dřívější nabytí členství v družstvu. Zbylou část základního členského vkladu je nutno uhradit nejpozději do 3 let od vzniku členství, nestanoví-li stanovy lhůtu kratší. Členská schůze může lhůtu určenou ve stanovách pro splacení zbylé části

⁶⁷ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 172 s.

⁶⁸ Rozsudek nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 984/2003

⁶⁹ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 172 s.

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 4. 2005, sp. zn. 29 Odo 464/2004

základního členského vkladu zkrátit. Podmínkou takového rozhodnutí členské schůze je existující ztráta družstva.

Další členský vklad

Další členský vklad lze chápat jako dobrovolný závazek člena podílet se na rámec minimální majetkové účasti na předmětu činnosti družstva. Podmínkou další majetkové účasti je zakotvení takové možnosti ve stanovách družstva. Otázkou je, zdali může člen, který zaplatil vstupní vklad, zbylou část základního členského vkladu zatím neuhradil, vložit další členský vklad, aniž by nejdříve uhradil zbylou část základního vkladu. Dle mého názoru to možné je, pokud není splatná zbylá část základního členského podílu. Lze si reálně představit možnost, kdy ve stanovách bude určen vstupní vklad 10 000 Kč, základní vklad 30 000 Kč a ve stanovách bude uvedeno, že zbývající členský vklad bude splacen ve 4 čtvrtletních 5 000 Kč splátkách.

Vypořádací podíl

Nárok na vypořádací podíl vzniká členovi v souvislosti se zánikem jeho členství. Vypořádací podíl definuje teorie jako: „...zlomek představující část majetku, která vyjadřuje účast bývalého člena na majetku družstva. Bere v úvahu nejen členem družstva vnesený majetek, ale i skutečnost, že tímto majetkem a případně svou prací se člen podílel na tvorbě dalšího majetku družstva.“⁷¹ Vypořádání členského podílu je obligatorní náležitostí stanov. Nestanoví-li stanovy postup pro určení výše vypořádacího podílu, použije se ustanovení § 233 odst. 2 – 4 a § 234 ObchZ. Zákon⁷² definuje způsob určení vypořádacího podílu jako poměr splaceného členského vkladu dosavadního člena vynásobený počtem ukončených roků členství k souhrnu splacených vkladů všech členů vynásobených jejich ukončenými roky členství. Není zde pamatováno na vypořádací podíl členů, jejichž členství trvalo kratší dobu než 1 rok. Je proto vhodné tuto záležitost upravit ve stanovách. J. Holejšovský⁷³ uvádí jako neopomenutelné podmínky při tvorbě vypořádacího podílu družstvem prostřednictvím stanov:

⁷¹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 8. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, 903 s.

⁷² Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 233 odst. 2

⁷³ Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. Vydání druhé. Praha: C. H. Beck, 2004, 122 s.

- právo na vypořádací podíl nelze odepřít
- do hodnoty, z níž bude členský podíl vypočítáván a uhrazován, nesmí být započítán nedělitelný fond družstva ani vklady členů s členstvím kratším než jeden rok přede dnem sestavení účetní závěrky.

Vypořádací podíl je splatný ve lhůtě 3 měsíců od schválení účetní závěrky členskou schůzí za rok, ve kterém členství zaniklo. Vypořádací podíl se zpravidla uhrazuje prostřednictvím peněžního plnění. Stanovy mohou určit, že pokud byla vkladem nemovitost, respektive převod vlastnických práv k nemovitosti, může člen žádat vyplacení vypořádacího podílu, zpětným převodem vlastnických práv. Pokud hodnota vypořádacího podílu neodpovídá hodnotě vrácené nemovitosti je povinná strana dorovnat rozdíl. Pokud člen vložil jako členský vklad zemědělskou půdu, má na její navrácení, co by vypořádací podíl, nárok ze zákona. Tento nárok mu přísluší, i když to stanovy výslovně neupravují.

Podíl na zisku

Možnost rozdělení zisku mezi členy družstva je nutno zahrnout do stanov, jinak by rozdělení zisku nebylo možné. Pokud stanovy tuto možnost připouštějí, dochází k rozdělení zisku po schválení řádné účetní závěrky na návrh představenstva družstva. Způsob jakým bude zisk rozdělen, musí být součástí stanov, nesmí být diskriminační vůči některým členům, přičemž rozdělení zisku patří do výlučné pravomoci členské schůze. Před samotným rozdělením je družstvo povinno doplnit rezervní fond o minimálně 10 % z čistého zisku, případně doplnění ostatních fondů zřízených individuálně družstvem.

Podíl na likvidačním zůstatku

Zaniká-li družstvo bez právního nástupce, tedy likvidací, je likvidátor před faktickým rozdělením případného likvidačního zůstatku, vypracovat návrh na rozdělení, který musí následně předložit ke schválení členské schůzi. Opět zde zákon figuruje, co se určení a způsobu rozdělení likvidačního zůstatku týče, ve vedlejší roli. Přednost má případná úprava ve stanovách.

Nedělitelný fond

Družstvo je povinno vytvářen nedělitelný fond ze zákona.⁷⁴ Minimální výše nedělitelného fondu činí 10 % ze základního zapisovaného kapitálu, tedy minimálně 5 000 Kč. Družstvo je dále povinno tento fond doplňovat v případě zisku dle řádné účetní závěrky o minimálně 10 % z čistého zisku a to až do výše 50 % základního zapisovaného kapitálu neurčí-li stanovy procento vyšší. Nedělitelný fond družstva nesmí být za trvání družstva rozdělen mezi členy. Jinak je jeho použití zákonem neomezeno. Využití nedělitelného fondu mohou nad rámec povinné úpravy specifikovat stanovy.

Stanovy mohou kromě nedělitelného fondu upravovat i tvorbu dalších zajišťujících fondů. Jejich počet, způsob tvorby, způsob užití závisí pouze na družstvu samotném, zdali se rozhodne zřídit další fondy a v jakém počtu.

5. Zánik družstva

Obdobně jako v případě procesu vzniku družstva, i při jeho zániku je nutno rozlišovat mezi pojmy zrušení a zánik družstva. Posloupnost toho procesu – nejdříve dojde ke zrušení a až potom může dojít k zániku. Zánikem družstva rozumíme výmaz družstva z obchodního rejstříku. Ke zrušení a zániku družstva dochází buď s právním nástupcem, nebo bez právního nástupce s likvidací.

5. 1. Zánik družstva s likvidací

Ke zrušení družstva může dojít dle § 254 odst. 2 ObchZ v taxativně stanovených případech:

- 1) usnesením členské schůze
- 2) zrušením konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušení konkursu z důvodu, že majetek družstva dlužníka je zcela nepostačující,
- 3) rozhodnutím soudu,
- 4) uplynutím doby, na kterou bylo družstvo zřízeno,

⁷⁴ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 235 odst. 1

5) dosažením účelu, k němuž bylo družstvo zřízeno.

Zrušení družstva je možno rozdělit na nucený zánik (body 2 a 3) a dobrovolný zánik (body 1, 2 a 5) nebo na zrušení s právním nástupcem a zrušení bez právního nástupce.

Ad 1)

Dobrovolné zrušení družstva prostřednictvím rozhodnutí členské schůze vyžaduje přítomnost notáře pro sepsání notářského zápisu o rozhodnutí o zrušení družstva. Zrušit družstvo není možné prostřednictvím dílčích členských schůzí.⁷⁵ Shromáždění delegátů může družstvo zrušit, pokud je k tomu oprávněno podle stanov. Na členské schůzi, která rozhoduje o zrušení družstva, platí, že každý člen má právě jeden hlas, i kdyby stanovy upravovali hlasování odlišně. Datem zrušení je den, který je určen v rozhodnutí členské schůze.

Členská schůze může vzít své rozhodnutí zpět a to až do okamžiku, kdy by započalo rozdělování likvidačního zůstatku.⁷⁶ Pokud by došlo ke zrušení původního rozhodnutí členské schůze o zrušení družstva je likvidátor povinen vydat veškerou dokumentaci o průběhu likvidace představenstvu. Funkce likvidátora končí dnem rozhodnutí o zastavení zrušení družstva. Zároveň je družstvo povinno sestavit mezitímní závěrku k datu rozhodnutí o zrušení rozhodnutí původní členské schůze, jež mělo vést k zániku družstva. V tomto případě družstvo pokračuje ve svém předmětu činnosti.

Pokud je likvidátor jmenován soudem na základě příslušných ustanovení § 71 ObchZ, může proces zrušení a zániku družstva zastavit soud. Soud však nemůže zrušit rozhodnutí o zrušení a zániku družstva, pokud by tím došlo k zásahu do práv chráněného zájmu třetích osob nebo člena. Návrh na zrušení rozhodnutí o zrušení družstva je oprávněno podat představenstvo nebo kterýkoliv člen.

Ad 2)

Družstvo může též zaniknout z důvodu konkursního řízení. Rozeznáváme tři možnosti, a to splnění rozvrhového usnesení, zrušení konkursního řízení z důvodu nedostatku majetku na pokrytí nákladů konkursu nebo zamítnutí návrhu na prohlášení

⁷⁵ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 239 odst. 6

⁷⁶ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 68 odst. 8

konkursu pro nedostatek majetku. Družstvo je zrušeno ke dni pravomocného rozhodnutí soudu. Pokud soud zamítne návrh na konkurs z jiného důvodu, než pro nedostačující majetek, nedochází ke zrušení družstva. V případě, že po zrušení družstva zbývá nerozdělení majetek, vstupuje družstvo do likvidace. V opačném případě podá soud návrh na výmaz družstva z obchodního rejstříku.

Ad 3)

Soud může zrušit družstvo na návrh z důvodu uvedených v § 257 odst. 1 ObchZ, kterými jsou:

- počet členů klesl pod zákonem stanovenou hranici 5 fyzických osob, respektive 2 právnických osob,
- souhrn členských vkladů klesl pod základní zapisovaný kapitál, tedy vždy pokud klesl pod částku 50 000 Kč, v případě, že by klesl po částku uvedenou ve stanovách, která je vyšší než zákonné minimum, může dojít ke změně této části stanov
- uplynutí 2 let ode dne, kdy skončilo funkční období orgánů družstva, a nebyly zvoleny nové orgány, nebo byla porušena povinnost svolat členskou schůzi, aneb družstvo po dobu delší dva roky neprovozuje žádnou činnost, nevytváření nedělitelného fondu
- družstvo nevykonává činnost, kterou mohou vykonávat pouze fyzické osoby na základě zvláštního právního předpisu, prostřednictvím osob mající zvláštní povolení,
- založením, splynutím nebo sloučením družstva byl porušen zákon.

Pro podání návrh na zrušení družstva jsou legitimováni orgán veřejné správy, orgán družstva, člen družstva nebo osoba, která osvědčí právní zájem. Dále může soud zrušit družstvo a to i bez návrhu v případě:

- 1) neplatnosti společnosti⁷⁷, pokud:
 - a) nebyly schváleny stanovy nebo nebyla dodržena jejich forma,
 - b) předmět činnosti družstva je nedovolený nebo odporuje veřejnému pořádku,

⁷⁷ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 68a odst. 2

- c) ve stanovách chybí údaj o firmě společnosti nebo o vkladech společníků nebo o výši základního kapitálu, jestliže zákon takový údaj předepisuje, nebo o předmětu činnosti,
 - d) nebyla dodržena úroveň o minimálním splacení vkladů,
 - e) všichni zakládající společníci jsou nezpůsobilí k právním úkonům,
 - f) je počet zakladatelů nižší než 2,
- 2) obsah zápisu v obchodním rejstříku odporuje kogentním ustanovením zákona, nedojde k nápravě a je-li takový postup v zájmu ochrany třetích osob,⁷⁸
 - 3) nesoulad stanov vzniklých před 1. 1. 1992 nebyly dány do souladu platnou právní úpravou do 28. 1. 1992 či v dodatečně přiměřené lhůtě.⁷⁹

Soud ve všech případech, vyjma případu vyslovení neplatnosti společnosti, poskytne družstvu přiměřenou lhůtu ke sjednání nápravy. V případě, že v této lhůtě nedojde ke zjednání nápravy, vstupuje družstvo marným uplynutím lhůty do likvidace. Do likvidace družstvo vstupuje i v případě vyslovení neplatnosti soudem. Výčet důvodů pro zrušení družstva soudem je taxativní.

Ad 4)

Uplynutím doby, na kterou bylo družstvo zřízeno, se ruší družstvo *ex lege*. Délka trvání družstva musí být výslovně součástí stanov. Pokud by ve stanovách délka uvedena nebyla, šlo by o družstvo zřízené na dobu neurčitou. Zřízením družstva na dobu určitou nemá automaticky za následek jeho zrušení k posledním dni určeného při zřízení. Členská schůze může do doby, než začne rozdělování likvidačního zůstatku, prodloužit dobu trvání družstva nebo rozhodnout o zřízení na dobu neurčitou. V případě, že již došlo k zápisu družstva do likvidace, je nutno provést výmaz toho zápisu a zápisu o likvidátorovi a podat návrh na pokračování družstva. V případě, že likvidace ještě nebyla zahájena, postačí uložení změněného znění stanov u příslušného rejstříkového soudu.

Ad 5)

Opět se jedná o zrušení družstva *ex lege*. V takovém to případě je nutná

⁷⁸ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 29 odst. 6

⁷⁹ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 764 odst. 2

specifikace účelu založení družstva ve stanovách a také skutečnosti, která má za následek zrušení družstva. Družstvo je zrušeno dnem dosažení skutečnosti, uvedené ve stanovách a vstupuje do likvidace.

Likvidace

Likvidace je zákonem stanovený postup upravující převážně majetkové vypořádání, ale i jiné, spojené se zrušením družstva. Provedení likvidace je podmínkou zániku družstva. Družstvo vstupuje do likvidace dnem svého zrušení, není-li stanoven zákonem jinak. Družstvo, které se nachází v likvidaci, jeho název obsahuje statut „v likvidaci“, činí pouze takové úkony, které směřují likvidaci družstva.

Likvidátor

Likvidátor je stanoven postupem obsažených ve stanovách. Pokud stanovy příslušnou úpravu neobsahují, je likvidátor jmenován členskou schůzí. Osobou likvidátora může být dle zákona⁸⁰ pouze fyzická osoba. V případě, že by likvidátorem byla ustanovena osoba právnická, je tato právnická osoba povinna určit svého zástupce pro likvidaci družstva. Takto určená osoba se zapisuje do obchodního rejstříku dle ustanovení § 38g ObchZ. Pokud by nedošlo ke stanovení likvidátora do 10 dnů od vykonatelnosti rozhodnutí o ustanovení právnické osoby likvidátorem, vykonává funkci likvidátora statutární orgán, respektive jeho členové. T. Dvořák⁸¹ uvádí jako další podmínky způsobilosti osoby k funkci likvidátora stejné jako jsou požadavky na člena představenstva či kontrolní komise. S tímto názorem lze souhlasit s výjimkou požadavku na členství, neboť zákon nevylučuje možnost, aby se osobou likvidátora stal i nečlen družstva.

Likvidátor může být určen i soudem, pokud není likvidátor jmenován bez zbytečného odkladu, bylo-li družstvo zrušeno soudem, nebo nelze-li jmenovat likvidátora dle ustanovení §71 odst. 1 – 4 ObchZ. Funkce likvidátora je prováděna dobrovolně a za úplatu, není-li stanoveno jinak. Výši odměny stanoví orgán, který likvidátora jmenoval. Je-li likvidátor jmenován soudem, stanoví výši jeho odměny příslušná vyhláška Ministerstva spravedlnosti, respektive pravidla pro určení výše

⁸⁰ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 71 odst. 1

⁸¹ Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 197 s.

odměny.

Zánik funkce likvidátora

Funkce likvidátora zaniká:

- smrtí, v případě fyzické osoby, zrušení, jde-li o osobu právnickou,
- zánikem družstva,
- odvoláním likvidátora z funkce,
- odstoupením likvidátora,
- dnem nabytí účinnosti rozhodnutí členské schůze nebo soudu, kterým se ruší původní rozhodnutí o zrušení družstva,
- ztrátou způsobilosti vykonávat funkci likvidátora.

V případě zániku funkce likvidátora z jiného důvodu než ukončení likvidace, tedy zánik družstva a dnem nabytí účinnosti rozhodnutí členské schůze nebo soudu, kterým se ruší původní rozhodnutí o zrušení družstva, bude nový likvidátor jmenován stejným postupem jako jeho předchůdce.

Likvidátor nemůže z funkce odstoupit, jedná-li se o člena družstva, kterého do funkce likvidátora jmenoval soud po předchozím zrušení společnosti stejným tímž soudem, což může učinit i bez souhlasu člena, nemá tento člen možnost zrušení své funkce prostřednictvím rezignace. Zbavení funkce takto jmenovaného člena je možno prostřednictvím žádosti směřované soudu. Soud pak takového žadatele zbaví funkce likvidátora, nelze-li po něm spravedlivě požadovat, aby funkci vykonával. Soud může likvidátora odvolat i na návrh třetí osoby bez ohledu na způsob jeho jmenování, pokud porušuje své povinnosti. Navrhovatel musí prokázat právní zájem na odvolání likvidátora z funkce.

Působnost likvidátora

Likvidátor činí jménem družstva pouze takové úkony, které směřují k likvidaci družstva a následnému zániku. Funkce likvidátora existuje paralelně s orgány družstva.

Na likvidátora přechází jednání jménem společnosti navenek⁸² spojené s provedením likvidace. Působnost likvidátora je upravena § 72 ObchZ následovně:

- plní závazky společnosti,
- uplatňuje pohledávky a přijímá plnění,
- zastupuje společnost před soudy a jinými orgány,
- uzavírá smíry a dohody o změně a zániku práv a závazků,
- vykonává práva společnosti,
- uzavírá nové smlouvy v souvislosti s ukončením nevyřízených obchodů, se zachováním hodnoty majetku nebo jeho využitím je-li to třeba (není oprávněn uzavírat smlouvy, které by směřovali k pokračování činnosti družstva)
- jedná jménem družstva ve věcech zápisu do obchodního rejstříku.

Likvidátor sestaví ke dni vstupu družstva do likvidace zahajovací likvidační účetní rozvahu a soupis jmění.⁸³ Pokud družstvo nesestavilo mimořádnou závěrku ke dni přecházejícímu vstupu družstva do likvidace, učiní tak neprodleně likvidátor. Následně likvidátor obeznámí všechny známé věřitele o zrušení družstva a vyzve je k přihlášení jejich pohledávek ve stanovené lhůtě, která nesmí být kratší než 3 měsíce. Nad to je likvidátor povinen zveřejnit informaci o zrušení družstva v Obchodním věstníku nejméně dvakrát, přičemž mezi jednotlivými zveřejněními musí uplynout lhůta alespoň 14 dnů. Součástí oznámení o zrušení družstva je výzva pro věřitele k přihlášení jejich pohledávek. V případě, že likvidátor zjistí předlužení je povinen podat návrh na insolvenční řízení. Přednostně uspokojí likvidátor mzdové nároky zaměstnanců.

Po provedení vypořádání všech závazků družstva sestaví likvidátor konečnou účetní závěrku ke dni skončení likvidace. Konečnou závěrku pak společně s konečnou zprávou o průběhu likvidace a případným návrhem na rozdělení likvidačního zůstatku předkládá ke schválení členské schůzi. Likvidační zůstatek je rozdělen mezi členy družstva dle příslušné úpravy ve stanovách. Pokud stanovy takovou úpravu neobsahují, plní likvidátor jednotlivým členům do výše jejich splaceného vkladu. V případě, že po navrácení splacených vkladů, ještě existuje nějaký likvidační zůstatek, rozdělí se mezi členy, jejichž členství trvalo ke dni zrušení družstva alespoň jeden rok, poměrným

⁸² Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 70 odst. 3

⁸³ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 74 odst. 1

dílem, stejným, jakým se tito členové podíleli na základním kapitálu družstva. V případě nepeněžitých vkladů může likvidátor tyto vklady navrátit, pokud tuto možnost připouští stanovy.

Do 30 dnů od skončení likvidace je likvidátor povinen podat návrh na výmaz družstva z obchodního rejstříku u příslušného soudu. K návrhu připojuje potvrzení příslušného státního oblastního archivu o projednání a zabezpečení dokumentů zanikající společnosti, usnesení schůze o rozdělení likvidačního zůstatku, souhlas příslušného správce daně s ukončením činnosti družstva a prohlášením likvidátora, že družstvo nemá jiné správce daně, pokud ano tak i jejich souhlas, doklad o oznámení zrušení družstva a doklad o zaplacení příslušného soudního poplatku.

Soud je po podání návrhu povinen ověřit, zdali likvidátor splnil požadavky jemu kladené ustanovením § 259 ObchZ a zdali členská schůze schválila návrh na rozdělení likvidačního zůstatku. Soud nezkontroluje jejich správnost, neboť za správnost předkládaných dokumentů odpovídá likvidátor. Soud následně rozhodne o výmazu družstva z obchodního rejstříku. Toto rozhodnutí má konstitutivní účinky, neboť zaniká k datu právní moci družstvo jako subjekt práv a povinností.

Obnovení likvidace

Jedná se o institut práva, jímž zákonodárce reflektuje praxí získané zkušenosti, kdy po skončení likvidace se může objevit majetek, o jehož existenci nebyl likvidátor spraven. Zákon v takovém případě nabízí dvě možnosti řešení otázky co s tímto „novým“ majetkem.

Pokud ještě nedošlo k výmazu družstva z obchodního rejstříku, rozhodne soud o obnovení likvidace a jmenuje likvidátora. V případě, že již došlo k výmazu družstva z obchodního rejstříku, rozhodne soud o zrušení zápisu o výmazu družstva a o obnovení likvidace či o jejím vstupu do ní a jmenuje likvidátora.

K podání návrhu na obnovu likvidace jsou státní orgán, věřitel, dlužník nebo člen družstva. Věcně a místně příslušný je krajský soud, v jehož obvodě bylo družstvo v evidenci. Po právní pomoci rozhodnutí zapíše rejstříkový soud do obchodního rejstříku, že došlo k obnovení, či že došlo k obnovení družstva a že se družstvo nachází v likvidaci, a osobu likvidátora.

5. 2. Zánik družstva bez likvidace

Ke zrušení družstva bez likvidace dochází v případě zániku družstva s právním nástupcem. Na nástupce přechází pak celý majetek družstva nebo jeho část. Úpravu přeměny družstva obsahuje zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách společností a družstev, který v § 1 odst. 2 Zpsd stanoví jako způsob přeměny družstva fúzi, rozdělení, převod jmění na společníka, změna právní formy a přeshraniční přemístění sídla. Pro družstva není převod jmění na společníka možný, neboť podmínkou je, aby tento postup byl upraven u jednotlivých forem společností zvlášť. Pro družstvo právní úprava neexistuje v tomto směru. Změna právní formy nemá za následek zrušení družstva. Obecně se družstvo může přeměnit na kteroukoli společnost – s. r. o., v. o. s., k. s., a. s. – pokud zákon nestanoví výjimky.

5. 2. 1. Fúze

Obecnou úpravu fúze obsahuje ustanovení § 60 Zpsd, který stanovuje, že fúzi je možné provést splynutím nebo sloučením. Sloučení družstva či družstev s jiným, dochází ke zrušení a zániku bez likvidace. Všechna práva a povinnosti včetně jmění a závazků přecházejí na již existující nástupnické družstvo. Nástupnické družstvo tak nastupuje do právního postavení sloučené či sloučených družstev. Nevzniká zde nový subjekt. Splynutí družstev znamená zrušení a zánik dvou a více družstev bez likvidace a vznik nového subjektu, nového družstva. Na nově vzniklé družstvo přechází všechna práva a povinnosti včetně majetku zaniklých družstev. Sloučení i splynutí je přípustné pouze s jiným družstvem.⁸⁴

Obecné požadavky na provedení fúze jsou stanoveny § 70 Zpsd takto:

Projekt fúze obsahuje alespoň:

- 1) firmu a sídlo všech zúčastněných a nových společností nebo družstev, jejich právní formu a identifikační číslo všech zúčastněných společností nebo družstev,
- 2) výměnný poměr podílů společníků zanikající společnosti anebo členů zanikajícího družstva na nástupnické společnosti nebo nástupnickém družstvu, ledaže nedochází k výměně podílů, a případný doplatek s určením jeho výše a lhůty splatnosti,

⁸⁴ Zákon č. 125/2008Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, § 66 odst. 2

- 3) rozhodný den fúze,
- 4) práva, jež nástupnická společnost nebo družstvo poskytne vlastníkům dluhopisů, popřípadě opatření, jež jsou pro ně navrhována,
- 5) den, od kterého vzniká právo na podíl na zisku komanditistům nebo společníkům společnosti s ručením omezeným z vyměněných podílů nebo akcionářům z vyměněných akcií, jakož i zvláštní podmínky týkající se tohoto práva, pokud existují,
- 6) všechny zvláštní výhody, které jedna nebo více zúčastněných společností nebo družstev poskytuje statutárnímu orgánu nebo jeho členům, členům dozorčí rady nebo kontrolní komise, pokud se zřizuje, a znalci přezkoumávajícímu projekt fúze; přitom se zvlášť uvede, komu je tato výhoda poskytována a kdo a za jakých podmínek ji poskytuje,
- 7) při fúzi sloučením změny společenské smlouvy nebo stanov nástupnické společnosti nebo družstva; jestliže nejsou v projektu fúze sloučením žádné změny společenské smlouvy nebo stanov nástupnické společnosti nebo družstva uvedeny, má se za to, že se společenská smlouva nebo stanovy nástupnické společnosti nebo družstva nemění,
- 8) při fúzi splynutím:
 - a) společenskou smlouvu nebo stanovy nástupnické společnosti nebo družstva,
 - b) jména a bydliště nebo firmy nebo názvy, sídla a identifikační čísla členů statutárního orgánu nebo jeho členů nástupnické společnosti nebo družstva a dozorčí rady akciové společnosti, a pokud se zřizují, i dozorčí rady společnosti s ručením omezeným nebo kontrolní komise družstva.

F. Helešic⁸⁵ ještě výše uvedený seznam doplňuje o projekt vůle založit nástupnické družstvo, pokud se jedná o fúzi splynutím. Speciální úprava fúze družstev, § 166 a násl. Zpsd, doplňuje výčet náležitostí dokumentu o nutnost určení, jakým způsobem se při fúzi mění výše členských vkladů a další majetkové účasti u členů každého ze zúčastněných družstev, nebo údaj, že se výše členských vkladů a další majetkové účasti u žádného člena zúčastněného družstva nemění. Následuje vypracování zprávy o přezkoumání fúze znalcem, kterého vrhne představenstvo, odsouhlasí kontrolní komise a jmenuje soud. Takovému přezkoumání je podrobena každé družstvo jednotlivě, to ovšem nebrání, zpracování posudku všech zúčastněných družstev jedním znalcem.

⁸⁵ Helešic, F. Základy teorie evropského a českého družstevního práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 347 s.

Požadavky na obsah a zpracování znaleckého posudku nejsou upraveny výslovně pro družstva, zákon stanoví,⁸⁶že se použijí obdobná ustanovení pro znalce pro fúzi a znaleckou zprávu jako u akciové společnosti § 113 a násl. Zpsd. Zpracování znalecké zprávy se nevyžaduje, pokud s tím souhlasí všichni členové dotčeného družstva.

Družstvo je dále povinno informovat své členy a své věřitele o jejich právech v souvislosti s fúzí družstva. Informace pro věřitele je publikována prostřednictvím obchodního věstníku, pro členy jsou tyto informace zveřejněny v sídle společnosti. Zveřejnění těchto informací podléhá lhůtě jednoho měsíce před konáním členské schůze, jež má rozhodnout o fúzi. Zákon⁸⁷ stanoví jako minimum informací následující body:

- projekt fúze,
- účetní závěrky všech zúčastněných družstev za poslední 3 účetní období, jestliže zúčastněné družstvo po tuto dobu trvá, popřípadě takové účetní závěrky právního předchůdce, mělo-li zúčastněné družstvo právního předchůdce, a zprávy auditora o jejich ověření, pokud se vyžadují,
- konečné účetní závěrky všech zúčastněných družstev, zahajovací rozvaha nástupnického družstva, pokud rozhodný den předchází vyhotovení projektu fúze, a zprávy auditora o jejich ověření, pokud se vyžadují,
- mezitímní účetní závěrka a zpráva auditora o jejím ověření, anebo pololetní zpráva podle zákona o podnikání na kapitálovém trhu, pokud se vyžadují,
- společná zpráva o fúzi nebo všechny zprávy o fúzi všech zúčastněných družstev, pokud se vyžadují, a
- znalecká zpráva o fúzi nebo všechny znalecké zprávy o fúzi všech zúčastněných družstev, pokud se vyžadují.

Člen má právo bezplatně žádat opis nebo výpis z listiny týkající se fúze. Závěrečné slovo patří členské schůzi. Z pozvánky musí být jasně patrné, že se bude rozhodovat o fúzi družstva.

⁸⁶ Zákon č. 125/2008Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, § 167

⁸⁷ Zákon č. 125/2008Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, § 169

Přijetí fúze

Na začátku členské schůze, jež má rozhodnout o fúzi družstva, seznámí představenstvo členy s projektem chystané fúze, se změnami, které bude pro členy fúze představovat a se znaleckým posudkem, nebyl-li jednomyslně a všemi členy rozhodnuto, že se takový posudek nevyžaduje.

O členské schůzi musí být pořízen notářský zápis. Samotné usnesení o sloučení pak musí obsahovat náležitosti uvedené v § 172 Zpsd, tedy schválení:

- projektu fúze sloučením a
- konečné účetní závěrky zanikajícího družstva a zahajovací rozvahy nástupnického družstva, pokud rozhodný den fúze předchází vyhotovení projektu fúze, popřípadě mezitímní účetní závěrky zanikajícího družstva,

V případě splynutí jsou náležitosti upraveny § 174 Zpsd, schválení:

- projektu fúze splynutím
- konečné účetní závěrky zanikajícího družstva a zahajovací rozvahy nástupnického družstva, pokud rozhodný den fúze předchází vyhotovení projektu fúze, popřípadě mezitímní účetní závěrky zanikajícího družstva.

K tomu je nutný souhlas nástupnického družstva s převzetím jmění zanikajícího družstva nebo zanikajících družstev v případě sloučení a rozhodnutí o zrušení družstva bez likvidace s přechodem jmění na nástupnické družstvo, v případě sloučení, nebo zrušení družstva bez likvidace s převodem jmění na nástupnické družstvo v případě splynutí.

K tomu to okamžiku se vztahuje 30 denní lhůta pro ukončení členství z důvodu nesouhlasu s členstvím v „novém“ družstvu. Lhůta počíná běžet od termínu konání členské schůze, jež rozhodla o fúzi. Podmínkou je, že se člen neúčastnil členské schůze nebo na ní hlasoval proti schválení fúze. Opět je nutno upozornit na poněkud sporné určení, že konkrétní člen hlasoval proti v případě tajného hlasování. Pokud o fúzi rozhoduje shromáždění delegátů, může, kterýkoliv člen ukončit členství bez další podmínky.

Fúzi družstva či družstev je následně nutno zaevidovat u příslušného rejstříkového soudu. Návrh na zápis podávají společně všechna představenstva zúčastněných družstev.⁸⁸ Rejstříkový soud provede zápis fúze ke dni uvedenému v návrhu.

5. 2. 2. Rozdělení družstva

Zákon o přeměnách obchodních společností a družstvem v § 243 uvádí jako formu rozdělení:

- 1) rozštěpení, v jehož důsledku rozdělovaná společnost nebo družstvo zaniká a její jmění přechází
 - a) na více nově vznikajících společností nebo družstev (dále jen „rozštěpení se vznikem nových společností nebo družstev“),
 - b) na více již existujících společností nebo družstev (dále jen „rozštěpení sloučením“), nebo
 - c) kombinací forem uvedených v bodech 1 a 2, nebo
- 2) odštěpení, v jehož důsledku rozdělovaná společnost nebo družstvo nezaniká a část jejího jmění přechází
 - a) na jednu nebo více nově vznikajících společností nebo družstev (dále jen „odštěpení se vznikem nové nebo nových společností nebo družstev“),
 - b) na jednu nebo více již existujících společností nebo družstev (dále jen „odštěpení sloučením“), nebo
 - c) kombinací forem uvedených v bodech 1 a 2.

Rozdíl v pojmech rozštěpení a odštěpení je trvání původního družstva. V případě rozštěpení původní družstvo zaniká bez likvidace, pokud dochází k odštěpení, původní družstvo existuje dále, zmenšené o odštěpenou část. Opět platí, že touto změnou přechází veškerá práva a s nimi spojené povinnosti na nástupce a stejně tak platí i podmínka stejné právní formy.

Stejně jako v případě fúze, prvním krokem, po pojetí myšlenky, je zpracování projektu. Minimální obsahové požadavky na projekt rozdělení jsou stanoveny § 250 Zpsd, kdy projekt musí obsahovat:

⁸⁸ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 38 odst. 1

- 1) firmu a sídlo všech zúčastněných a nových společností nebo družstev a jejich právní formu a identifikační číslo všech zúčastněných společností nebo družstev,
- 2) při rozštěpení výměnný poměr podílů společníků nebo členů zanikající společnosti nebo družstva na jedné nebo více nástupnických společnostech nebo družstvech s uvedením, jak se rozdělují podíly na nástupnických společnostech nebo družstvech mezi společníky nebo členy zanikající společnosti nebo družstva, a kritérium, na němž je toto rozdělení založeno, a případný doplatek s určením jeho výše a lhůty splatnosti,
- 3) při odštěpení výměnný poměr podílů obsahující údaj o tom, kolik a jakých podílů nabude společník nebo člen rozdělované společnosti nebo družstva na nástupnické nebo nástupnických společnostech nebo družstvech, popřípadě údaj o tom, účast jakého společníka na rozdělované společnosti v důsledku odštěpení zanikne, s uvedením, jak se rozdělují podíly na nástupnických společnostech nebo družstvech mezi společníky nebo členy rozdělované společnosti nebo družstva, a kritérium, na němž je toto rozdělení založeno a případný doplatek s určením jeho výše a lhůty splatnosti,
- 4) rozhodný den rozdělení,
- 5) práva, jež nástupnická společnost nebo družstvo poskytne vlastníkům emitovaných dluhopisů, popřípadě opatření, jež jsou pro ně navrhována,
- 6) den, od kterého vzniká právo na podíl na zisku komanditistům nebo společníkům společnosti s ručením omezeným nebo akciové společnosti z vyměněných nebo nových podílů při rozdělení sloučením, jakož i zvláštní podmínky týkající se tohoto práva, pokud existují,
- 7) všechny zvláštní výhody, které jedna nebo více zúčastněných nebo nových společností nebo družstev poskytuje statutárnímu orgánu nebo jeho členům, členům dozorčí rady nebo kontrolní komise, pokud se zřizuje, a znalci přezkoumávajícímu projekt rozdělení; přitom se zvlášť uvede, komu je tato výhoda poskytována a kdo a za jakých podmínek ji poskytuje,
- 8) určení, kteří zaměstnanci zanikající nebo rozdělované společnosti nebo družstva se stávají zaměstnanci nástupnické nebo nástupnických společností nebo družstev nebo zůstávají zaměstnanci rozdělované společnosti nebo družstva při odštěpení,
- 9) určení, jaký majetek a jaké závazky přecházejí na nástupnickou nebo jednotlivé nástupnické společnosti nebo družstva nebo zůstávají rozdělované společnosti nebo družstvu při odštěpení; při tomto určení je možno použít odkazu na poslední řádnou,

- mimořádnou, konečnou nebo mezitímní účetní závěrku sestavenou před vyhotovením projektu fúze a soupisy jmění z provedené inventarizace, jestliže takové určení umožňují; majetek a práva zapisovaná do katastru nemovitostí se v projektu rozdělení označí podle zákona upravujícího veřejnou evidenci nemovitostí,
- 10) při rozdělení sloučením změny společenské smlouvy, zakladatelské listiny nebo stanov nástupnické společnosti nebo družstva, má-li k nim v důsledku rozdělení dojít; jestliže nejsou v projektu rozdělení sloučením obsaženy žádné změny společenské smlouvy, zakladatelské listiny nebo stanov nástupnické společnosti nebo družstva uvedeny, platí, že se společenská smlouva, zakladatelská listina nebo stanov nástupnické společnosti nebo družstva nemění,
- 11) při rozdělení se vznikem nových společností nebo družstev
- a) společenskou smlouvu zakladatelskou listinu nebo stanov všech nástupnických společností nebo družstev,
 - b) jména a bydliště nebo firmy nebo názvy, sídla a identifikační čísla členů statutárního orgánu nebo jeho členů nástupnické společnosti nebo družstva a členů dozorčí rady akciové společnosti, a pokud se zřizují, i dozorčí rady společnosti s ručením omezeným nebo kontrolní komise družstva,
- 12) při rozštěpení určení, na kterou nástupnickou společnost nebo družstvo přechází daňová povinnost zanikající společnosti nebo družstva,
- 13) při odštěpení případné změny společenské smlouvy, zakladatelské listiny nebo stanov rozdělované společnosti nebo družstva.

Součástí projektu opět musí být určení, jakým způsobem se při rozdělení mění výše členských vkladů a další majetkové účasti v rozdělovaném družstvu a všech nástupnických družstvech, nebo údaj, že se výše členských vkladů a další majetkové účasti u žádného člena v rozdělovaném nebo nástupnickém družstvu nemění. Dochází k přezkumu znalcem projektu pro rozdělení, před jeho předložením členské schůzi ke schválení. Náležitosti spojené s pozvánkou, zveřejněnými informacemi, okruhem informovaných osob, způsobem informování, možnost zániku členství, požadavky na obsah unesení členské schůze aj., platí obdobně požadavky jako v případě fúze.

Rozdílným je podání návrhu na rozdělení příslušnému rejstříkovému soudu. To se děje nikoli bez zbytečných průtahů, jako v případě fúze, ale nejdříve po uplynutí lhůty 30 dnů pro možnost zániku členství vystoupením z důvodu nesouhlasu s rozdělením družstva. Tuto lhůtu je možné porušit za předpokladu, že neexistuje nikdo, kdo by mohl vystoupit z družstva.

6. Porovnání družstva s v. o. s.

Veřejná obchodní společnost (dále jen v. o. s.) je dle zákona⁸⁹ společnostní, ve které alespoň dvě osoby podnikají pod společnou firmou a ručí za závazky společně a nerozdílně celým svým majetkem. Oproti družstvu je zde zákonem stanovený menší počet členů. Minimálním počtem jsou 2 osoby, není rozhodné, zdali fyzické nebo právnické, přičemž v případě fyzické osoby je podmínkou vzniku členství splnění všech obecných podmínek pro provozování živnosti podle zvláštního zákona a u které není dána překážka provozování živnosti stanovená zvláštním právním předpisem, bez ohledu na předmět podniká veřejné obchodní společnosti. Ze zákonné definice plyne, ještě účel založení – zákonodárce uvádí jako jediný účel založení v. o. s. dosahování zisku, tedy založení za podnikatelskými účely. Velkým rozdílem je i ručení společníků. U družstva členové za závazky družstva neručí, u v. o. s. ručí společníci společně a nerozdílně celým svým majetkem za závazky společnosti. Co se založení týče, v. o. s. je založena zakladatelskou smlouvou formou notářského zápisu, což je obdobné se stanovami, liší se pouze okamžikem založení, kdy ustavující členskou schůzi tu představuje podepsání zakladatelské smlouvy.

Základní zapisovaný kapitál není u v. o. s. určen, respektive jeho minimální výše, čemuž odpovídá i nestanovení základního vkladu společníka. S tím také souvisí nařízení uhrazovací povinnosti – vklad společníka je nutno splatit celý ve lhůtě určené zakladatelskou listinou, zákon zde nepřipouští možnost rozhodnutí o dřívějším splacení. V. o. s. nedisponuje orgány jako je tomu v případě družstva. Pokud nestanoví zakladatelská smlouva jinak, je oprávněn jednat v plném rozsahu za společnost každý společník. Rozdělení zisku je děje rovným dílem podle počtu společníků, to vyplývá ostatně z jejich společného a nerozdílného ručení za závazky společnosti. Lhůta pro vyplacení zisku zůstává stejná – 3 měsíce od účetní závěrky od schválení této závěrky. V případě ztráty se podílí na její úhradě rovným dílem. V. o. s. nemá, rozdíl od družstva, stanovenou zákonnou povinnost o vytváření rezervního fondu. Mohou ho ustanovit prostřednictvím zakladatelské smlouvy.

Důležitým rozdílem je změna společníků a její vliv na zápis. V. o. s. musí zapsat každou změnu společníka do obchodního rejstříku, respektive podat návrh na zapsání této skutečnosti. V případě družstva se do obchodního rejstříku zapisují pouze členové

⁸⁹ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 76 odst. 1

představenstva a kontrolní komise. Odlišně jsou zákonem⁹⁰ řešeny důvody zániku společnosti. V. o. s. může zaniknout, pokud byla smlouva uzavřena na dobu neurčitou, výpovědí společníka podanou nejpozději 6 měsíců před uplynutím účetního období, nestanoví-li společenská smlouva jinak, rozhodnutím soudu na základě návrhu společníka na zrušení společnosti, jsou-li proto důležité důvody, smrtí nebo zánikem společníka, pokud není právního nástupce a ve společnosti nebo nepřipouští-li zakladatelská smlouva převod či přechod podílu, prohlášením konkursu na majetek některého ze společníků, nebo zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku, zbavením nebo omezením způsobilosti k právním úkonům některého ze společníků, pravomocným nařízením výkonu postižení podílu některého společníka ve společnosti nebo vydáním exekučního příkazu postižení podílu některého společníka, některý společník přestane být způsobilý dle ustanovení § 76 odst. ObchZ – pozbyde příslušné oprávnění k provozování živnosti, nebo pro jiné důvody uvedené ve stanovách.

7. Porovnání družstva s komanditní společností

Zákon⁹¹ definuje komanditní společnost jako obchodní společnost, kde jeden nebo více společníku ručí za závazky společnosti do výše nesplaceného vkladu zapsaného v obchodním rejstříku (komanditisté) a jeden nebo více společníků ručí za závazky společnosti celým svým majetkem (komplementáři). Z definice plyne, že pro založení společnosti je nutný minimální počet 2 společníků, přičemž alespoň jedním společníkem musí být právnická osoba – komplementář. Komplementář musí splňovat požadavky dle zvláštního právního předpisu pro provozování živnosti, jež je zapsána v obchodním rejstříku jako předmět činnosti společnosti, a u které není dána překážka provozování živnosti stanovená zvláštním zákonem. Z výše uvedeného plyne rozdíl v ručení, kdy členové družstva za jeho závazky neručí, u komanditní společnosti je ručení upraveno zvlášť pro komanditisty, kteří ručí do výše nesplaceného zapsaného vkladu, a zvlášť pro komplementáře, kteří ručí za závazky společnosti celým svým majetkem. V případě, že je jméno komanditisty uvedeno v názvu firmy, ručí za závazky společnosti celým svým majetkem.

Co se týká práv a povinností, mají komplementáři vůči komanditistům jasnou převahu co do výčtu a obsahu práv a jim odpovídajících povinností. Je to dáno

⁹⁰ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 88

⁹¹ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 93 odst. 1

zejména poměrem ručení za závazky společnosti. Společné s družstvem je rozhodování o otázkách, které se netýkají obchodního vedení společnosti, kdy komplementáři a komanditisté rozhodují o těchto záležitostech společně. Každý z nich má jeden hlas, nestanoví-li společenská smlouva jinak a rozhoduje je většinou hlasů. Rozdílný je postup pro změnu zakládajícího dokumentu. U družstva postačuje většina prostá, není-li upraveno stanovami jinak, v případě komanditní společnosti je pro změnu zakládajícího dokumentu souhlasu všech společníků, není-li stanoveno jinak.

V majetkových otázkách je rozdílný přístup, co vkladů a kapitálu společnosti týče. Pro komanditní společnost je stanoven minimální vklad komanditisty ve výši 5 000 Kč, naproti tomu družstva je stanoven požadavek na minimální výši základního kapitálu společnosti jako celku. Opět se nepřipouští nařízení uhrazovací povinnosti pro komanditní společnost. Práva komanditisty a člena družstva jsou obdobná s výjimkou ručení za závazky společnosti, jak je uvedeno výše. Výkon „funkce“ komplementáře je obdobný jako v případě společníka u v. o. s. Rozdílný je také způsob určení podílu na zisku. U komanditní společnosti se rozdělí zisk ve dvě, nestanoví-li společenská smlouva jinak. Polovina se dělí mezi komplementáře rovným dílem podle jejich počtu. Druhá polovina je rozdělena mezi komanditisty v poměru zaplacených vkladů, nestanoví-li společenská smlouva jinak. Komanditista je ve společnosti vázán pevněji nežli člen v družstvu, neboť zákon⁹² nepřipouští možnost vystoupení komanditisty. Ostatní způsob zániku jsou stejné jako v případě člena.

8. Porovnání družstva s a. s.

Akciová společnost (dále jen a. s.), jak ze zákonné definice vyplývá⁹³, je obchodní společností, jejíž základní kapitál je představován souborem akcií o určité jmenovité hodnotě. Postavení akcionářů a a. s. je shodné ve srovnání s postavením členů družstva a družstva samotného co se ručení za závazky společnosti týče. Požadavky na minimální počet zakladatelů jsou dány u a. s. počtem 2 fyzických osob či jedné osoby právnické. Počtu také odpovídá formu zakladatelského dokumentu. Zatím co u družstva je dáno založení vždy formou stanov, tedy smluvním konsensem více stran, může u a. s. dojít k založení prostřednictvím zakladatelské listiny nebo společenskou smlouvou, podle počtu zakladatelů. V případě společenské smlouvy se koná ustavující valná hromada, což je obdoba ustavující členské schůze. A. s. je primárně jako všechny obchodní společnosti, s výjimkou družstva, založena za účel

⁹² Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 102 odst. 1 věta první

⁹³ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 154 odst. 1

dosahování zisku. Počáteční vklad pro vznik společnosti musí být splacen v menším poměru než v případě družstva ve výši ½. U a. s. musí být uhrazeno 30 % ze základního zapísovaného kapitálu a emisní ážio.

Základní kapitál je u a. s. určen minimální hodnotou 2 000 000 Kč, je-li založena bez veřejné nabídky akcií, nebo na 20 000 000 Kč, je-li založena s veřejnou nabídkou akcií. Stejně jako u družstva není určen minimální vklad společníka, ale minimální výše základního kapitálu. Splacení celého vkladu akcionáře musí být provedeno nejpozději do 1 roku o vzniku členství, nestanoví-li zakladatelský dokument dobu kratší.

Orgány a. s. jsou tvořeny stejnou strukturou jako v případě družstva – orgán hromadný, výkonný a kontrolní. Jedná se o valnou hromadu, představenstvo a dozorčí radu. Práva a povinnosti akcionáře jsou obdobná jako práva a povinnosti člena družstva s jednou výjimkou. U člena družstva se předpokládá osobní výkon při účasti na činnosti družstva. Tato složka v podílu akcionáře zastoupena není. Rozhodování na valné hromadě, respektive počet hlasů připadajícího na jednoho akcionáře je odlišná od počtu hlasů připadajícího na člena družstva. Člen družstva má jeden hlas, v některých případech právě jeden, v některých případech mohou stanovy upravit vyšší počet hlasů. U a. s. má každý akcionář alespoň jeden hlas. Počet hlasů se řídí počtem akcií a celkového podílu na společnosti individuálně pro každého akcionáře. Tomu odpovídá i dělení zisku, které se dělí podle poměru podílu k základnímu kapitálu.

Změna členské základny nezakládá povinnost podání návrhu na zápis do obchodního rejstříku, nejedná-li se o člena představenstva nebo dozorčí rady. A. s. je stejně jako družstvo povinna vytvářet rezervy, ovšem s několika odlišnostmi. V případě vytváření rezerv a. s. používá zákonodárce termínu rezervní fond, který je konstituován, až na základě zisku společnosti. Povinnost vzniká až na základě první účetní závěrky, kdy společnost dosáhla zisku. Není povinna jej vytvářet při založení. Rezervní fond je vytvářen dle příslušných ustanovení stanov a ObchZ. Rezervní fond je vytvářen v prvo- počátku podílem ve výši 20 % z čistého zisku. Tato suma však nesmí přesáhnout hodnotu 10 % z hodnoty základního kapitálu. Rezervní fond je následně doplňován každoročně o 5 % z čistého zisku. Horní hranice rezervního fondu je obsažena ve stanovách. Zákon uvádí jako minimální podíl rezervního fondu 20 % ze základního kapitálu. Rezervní fond je možné použít na úhradu, i částečnou, ztráty.

A.s. disponuje obdobnými možnostmi navýšení kapitálu společnosti jako družstvo. Zatím co u družstva je možnost dalšího plnění určena prostřednictvím dalšího vkladu a uhrazovací povinnosti, která nesmí přesáhnout trojnásobek členského vkladu, a. s. může navýšit svůj základní kapitál upsáním nových akcií a možností navýšit základní kapitál z vlastních zdrojů, přičemž největším rozdílem, je předpoklad zákonodárce, že družstvo nebude navyšovat základní kapitál prostřednictvím přijetí nových členů, u a. s. zákon výslovně uvádí možnost upsání nových akcií, kdy je dáno předností právo současným akcionářům na upsání těchto akcií.

9. Porovnání družstva s s. r. o.

Legální definice společnosti s ručením omezeným (dále jen s. r. o.) je obsažena v ustanovení § 105 odst. 1 ObchZ: „Společností s ručením omezeným je společnost, jejíž základní kapitál je tvořen vklady společníků a jejíž společníci ručí za závazky společnosti, dokud nebylo zapsáno splacení vkladů do obchodního rejstříku (§ 106 odst. 2).“ Společníci s. r. o. ručí do výše nesplacených vkladů společně a nerozdílně, po splacení ručí za závazky společnost celým svým majetkem. U družstva ručí vždy pouze družstvo, a to i v případě, kdy nejsou zcela splaceny členské vklady. S. r. o. může být stejně jako družstvo založeno i za nepodnikatelskými účely.

S. r. o. může být založena zakladatelskou listinou, v případě založení jediným společníkem, nebo společenskou smlouvou v případě založení více společníky. Zakladatel může být právnická i fyzická osoba. Jednočlenné s. r. o. nemůže být jediným zakladatelem další jednočlenné s. r. o., fyzická osoba může být jednočlenným zakladatelem nejvýše u 3 s. r. o.

Členská základna společnosti je omezena na maximální počet 50 členů. Zákon⁹⁴ stanoví minimální finanční účast společníka ve výši 20 000 Kč i minimální výši základního zapisovaného kapitálu ve výši 200 000 Kč. Pro vznik společnosti je předepsaná minimální výše splacení každého členského vkladu v poměrné části 30 %. Minimální součet takto splacených členských vkladů musí činit nejméně 100 000 Kč. Uhrazovací povinnost některých členů je umožněna stejně jako v případě družstva, na základě rozhodnutí kolektivního orgánu - valné hromady. Splacení celého členského vkladu je nutno určit dle příslušných ustanovení společenské smlouvy. Pro splacení však nesmí být určena doba delší než 5 let od vzniku členství.

Vnitřní struktura s. r. o. je dána valnou hromadou, co by kolektivním orgánem, a jednatelem, co by statutárním orgánem společnosti. Oproti družstvu nemá s. r. o. povinnost zřídit kontrolní orgán. Společníci si mohou kontrolní orgán ustanovit prostřednictvím společenské smlouvy a tam jej podrobně upravit. Kontrolní orgán se nazývá dozorčí rada.

Hlasování na valné hromadě je upraveno dle poměrné majetkové účasti na společnosti. Podrobnou úpravu obsahuje společenská smlouva, pokud ta mlčí, náleží společníkovi 1 hlas za každých 1 000 Kč jeho vkladu. Hlasování je rozděleno a hlasování prostou většinou a 2/3 většinou, kdy 2/3 většinou je hlasováno o zrušení společnosti s likvidací a k otázkám uvedených v § 125 odst. 1 písm. c), d), e) a j). Dále je omezeno hlasovací právo společníka, pokud valná hromada rozhoduje o nepeněžitém vkladu společníka, o vyloučení společníka nebo o podání návrhu na vyloučení, o prominutí splnění povinnosti osobě, která jedná ve shodě s valnou hromadou, nebo pokud se jedná o odvolání z funkce orgánu s. r. o. z důvodu porušení povinnosti. Hlasování společníka je též vyloučeno, pokud je v prodlení se splacením vkladu nebo v případech kdy tak stanoví zákon. Nesouhlas společníka, který se neúčastnil valné hromady, je možno doručit společnosti do jednoho měsíce od termínu konání valné hromady.

⁹⁴ Zákon č. 513/1991Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 108 odst. 1 a § 109 odst. 1

Stejně jako družstvo, má s. r. o. povinnost vytvářet rezervu, kterou ObchZ označuje jako rezervní fond. K vytváření rezervního fondu je společnost povinna až na základě první účetní závěrky se ziskem. Pak v prvopočátku, respektive při první účetní závěrce se ziskem, tvoří rezervní fond nejméně 10 % z čistého zisku, podmínkou je, aby takto stanovená část nebyla vyšší než 5 % ze základního kapitálu. Fond je každoročně doplňován o minimálně 5 % z čistého zisku, nestanoví-li společenská smlouva jinak. Rezervní fond je společnost povinna vytvářet do výše uvedené ve společenské smlouvě, nejméně však do výše 10 % ze základního kapitálu.

Podíl na zisku je určen poměrem členských podílů k základnímu kapitálu. Zrušení a zánik s. r. o. je možný nad rámec obecné úpravy obsažené v § 68 ObchZ, pokud na návrh všech společníků ve společnosti, kde není společenskou smlouvou ustanovena valná hromada, zruší společnost soud nebo z jiných důvodů obsažených ve společenské smlouvě.

10. Resumé

Předmětem mé práce je pojem družstva. Tato práce má za cíl přiblížit družstvo jako takové, pojmově vymezit jednotlivé aspekty, se kterými se u družstva lze setkat. Právní úprava družstva, převážně obsažená v zákoně č. 513/1991, obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, je v několika případech dosti nepřesná. To ukazuje i sama teorie a publikace jednotlivých autorů, kdy se shodě na pojmy spojené s družstvem nalezneme několik názorů. Hodnotím kladně ponechání poměrně velkého prostoru pro vlastní úpravu družstvům co do vnitřní struktury a vnitřních právních vztahů mezi jednotlivými orgány navzájem či mezi jednotlivými orgány a členy družstva. Rozhodujícím pro směřování družstvem je zaujmout jednotný názor především v otázkách odpovědnosti členů orgánů a pojmu družstva jako takového judikaturou soudů po účinnosti nových kodexů a vymezit tak hranice, v nichž může družstvo vykonávat svoji činnost, prostřednictvím svých členů.

Soudím, že družstvo je nutno chápat především jako kolektiv jeho členů, kteří svým sdružením chtějí dosáhnout zlepšení své hospodářské a sociální situace a kteří projevili patřičnou vůli k naplnění těchto cílů, neboť není špatné právnické osoby, špatní mohou být pouze lidé, kteří ji utvářejí ať při vzniku nebo za trvání.

11. Cizojazyčné resumé

The subject of my work is the concept of cooperatives. This work has for objective to approach the team as such, conceptually define individual aspects, which can be found for a cooperative. The legal adjustment of the cooperatives, mostly contained in law No 513/1991, of the commercial code, as amended, is in several cases a fairly inaccurate. It shows the theory itself and the publication of individual authors, the conformity to the terms associated with the cooperative can be found several views. I regard positively the retention of a relatively large space for their own adaptation of the cooperatives in the internal structure and the internal legal relationship between individual authorities with each other, or between the authorities and the members of the cooperatives. Decisive for the course of a cooperative to take a unified view, especially in the issues of the responsibility of members of the institutions and of the concept of cooperatives such as the case-law of the courts after the effectiveness of the new codes and define borders, in which the team may carry out their activities, through their members.

I believe that the team is to be understood primarily as a collective of its members, who want to achieve the Association improve its economic and social situation and who have the appropriate willingness to fulfil their objectives, as it is not bad, bad legal persons may be only people who are either in the creation of, or for the duration.

12. Prameny

Odborná literatura:

- Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. Vydání druhé. Praha: C. H. Beck, 2004
- Dvořák, T., Družstevní právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006
- Faldyna, F. a kol. Obchodní právo. Praha: ASPI, 2005
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol., Obchodní zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005
- Helešic, F. Základy teorie evropského a českého družstevního práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009
- Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. Prospektrum 1997
- Pelikánová I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. díl. Linde Praha, 1995
- Římalová, O., Holejšovský, J. Družstva. 3. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2006
- Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. Díl. Praha: Linde, 1995
- Eliáš, K., Obchodní společnosti. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1994
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 8. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2003

Právní předpisy:

- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 87/1995 sb. o spořitelních a úvěrních družstvech, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměně obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů

Judikáty:

- Rozsudek nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 984/2003

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 4. 2005, sp. zn. 29 Odo 464/2004
- Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 20. dubna 2001 Sp. zn. 7 Cmo 956/2000